

Nr 198.

Ankom till riksdagens kansli den 16 juni 1943 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigsmaktens reservpersonal jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln (punkterna 15, 16, 65 och 106 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1943) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna för budgetåret 1943/44

dels till Armén: Avlöningar till personal å reservstat ett förslagsanslag av 1,300,000 kronor;

dels till Armén: Avlöningar till personal i arméns reserver ett förslagsanslag av 1,300,000 kronor;

dels till Marinen: Avlöningar till personal å reservstat ett förslagsanslag av 90,000 kronor;

dels till Marinen: Avlöningar till personal i marinens reserver ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

dels till Flygvapnet: Avlöningar till personal å reservstat ett förslagsanslag av 4,000 kronor;

dels ock till Flygvapnet: Avlöningar till personal i flygvapnets reserv ett förslagsanslag av 540,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 143, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 5 mars 1943, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll över försvarsärenden angivna grunder för avlönings- och pensionsförmåner åt krigsmaktens reservpersonal;

dels ock för budgetåret 1943/44 anvisa

till Armén: Avlöningar till personal å reservstat ett förslagsanslag av 1,300,000 kronor,

till Armén: Avlöningar till personal i arméns reserver ett förslagsanslag av 1,300,000 kronor,

till Marinen: Avlöningar till personal å reservstat ett förslagsanslag av 60,000 kronor,

till Marinen: Avlöningar till personal i marinens reserver ett förslagsanslag av 750,000 kronor, samt

till Flygvapnet: Avlöningar till personal i flygvapnets reserv ett förslagsanslag av 550,000 kronor.

I anledning av propositionen nr 143 hava väckts följande motioner, nämligen *dels* två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *D. Norman m. fl.* (I: 224) och den andra inom andra kammaren av herr *T. G. von Seth m. fl.* (II: 325), vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående krigsmaktens reservpersonal måtte besluta i motionen förordade ändringar i Kungl. Maj:ts förslag nämligen i fråga om sättet för anställningen och därmed sammanhängande spörsmål, de s. k. kaptenskursernas längd m. m., reservpersonalens löneklasställning och avlöningsförmåner i övrigt samt i fråga om rätt till fri sjukvård m. m.;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *R. Wagnsson* (I: 225) och den andra inom andra kammaren av herr *O. Nilsson* i Göteborg (II: 324), vari hemställt, att riksdagen — med ändring av Kungl. Maj:ts förslag — måtte besluta, *dels* att furir i reserven med eget hushåll skall under fredstjänstgöring äga åtnjuta hyres- och ortstillägg efter mantalsskrivningsortens ortsgrupp, *dels* ock att sådan furir under fredstjänstgöring skall äga åtnjuta kommenderingstillägg enligt för motsvarande personal på aktiv stat gällande grunder;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *E. Håstad* och *J. I. A. Dickson* väckt motion (II: 326), vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 143 angående krigsmaktens reservpersonal måtte besluta att ge Kungl. Maj:t rätt att efter ansökan i varje särskilt fall pröva, huruvida från reservstat pensionsavgångna äldre officerare och underofficerare, vilka under krigsåren varit inkallade under avsevärdare tid till beredskapstjänstgöring, kunna komma i åtnjutande av högre pension.

Redogörelse för innehållet i Kungl. Maj:ts proposition kommer att lämnas under samma rubriker som i propositionen. I den mån i propositionen framlagda förslag eller i övrigt gjorda uttalanden icke av utskottet särskilt beröras, hava desamma icke föranlett erinran eller uttalande från utskottets sida.

För de i motionerna framställda yrkandena kommer redogörelse att lämnas i det följande i samband med behandlingen av de skilda avsnitt, som därav beröras.

I. Inledning.

Krigsmaktens reservpersonal utgöres för närvarande, fränsett vissa övergångsvis kvarstående officerare vid frivilliga automobilkåren och i fredstid konstituerade landstormsofficerare, av *dels* personal i arméns, flottans, kustartilleriets, mariningenjör-, marinintendentur- och marinläkarkårernas samt flygvapnets reserver, *dels* officerare i väg- och vattenbyggnadskåren, *dels* ock personal å arméns och kustartilleriets reservstater.

Gällande bestämmelser angående reservpersonalen återfinnas i elva olika förordningar, vilka avse skilda grupper av reservpersonal. Härtill kommer ett

antal äldre författningar, som till följd av gällande övergångsbestämmelser delvis äro fortfarande tillämpliga å viss personal.

I propositionen nr 210 till 1942 års riksdag angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter uttalade föredragande departementschefen, att principerna i ett av 1941 års försvarsutredning i dess betänkande skisserat förslag till reservbefälsförordning för armén syntes vara ägnat att läggas till grund för bestämmelser i ämnet. Frågan om reservpersonalens ställning inom de andra försvarsgrenarna borde emellertid för vinnande av största möjliga enhetlighet på förevarande område också upptagas till prövning, och i ett sammanhang borde vidare till behandling upptagas frågan om reservpersonalens avlönings- och övriga förmåner inom hela försvarsväsendet. Häremot hade riksdagen intet att erinra.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 5 juni 1942 tillkallade chefen för försvarsdepartementet den 30 i samma månad fem sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning rörande bland annat reservpersonalens ställning samt därmed sammanhängande frågor ävensom att avgiva de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Enligt de för utredningen meddelade direktiven skulle de sakkunniga i första hand utreda frågan om den pensionsavgångna personalens tjänstgörings-skyldighet samt om den förtidsavgångna och reservanställda personalens anställnings- och tjänstgöringsförhållanden. Vid utredningsarbetet borde, under hänsynstagande till de särskilda förhållandena inom de olika försvarsgrenarna, eftersträvas största möjliga likformighet inom hela försvarsväsendet. Vidare skulle den reservanställda personalens ekonomiska förmåner tagas under övervägande, och i samband därmed borde beaktas avlöningsvillkoren för till fredstjänstgöring av längre varaktighet inkallad reservpersonal. Bestämmelserna rörande reservstatspersonalens löner och pensioner borde jämväl bliva föremål för översyn av de sakkunniga.

De tillkallade utredningsmännen — 1942 års reservbefälssakkunniga — ha till fullgörande av sitt uppdrag, såvitt nu är ifråga, till departementschefen avgivit

1) skrivelse den 6 november 1942 med förslag till förordningar angående personal i arméns, marinens och flygvapnets reserver;

2) skrivelse den 6 november 1942 med förslag till förordning angående väg- och vattenbyggnadskåren; samt

3) skrivelse den 16 november 1942 med förslag till förordning angående försvarsväsendets reservstater.

De under 1) och 3) av de sakkunniga avgivna författningsförslagen hava såsom bilagor fogats till propositionen nr 143.

Över de sakkunnigas förslag hava yttranden avgivits av vissa myndigheter och personalorganisationer, vilka uppgivits å sid. 6 och 7 i propositionen.

Departementschefen har under denna avdelning framhållit nödvändigheten av att med hänsyn till befälsbehovet under förstärkt försvarsberedskap, mobilisering eller krig äga tillgång till lämplig befälspersonal vid sidan av den aktiva befälskadern. Denna kader måste kompletteras med såväl värnpliktigt

befäl som reservbefäl, och för att reservbefälet skall kunna rätt förmå fullgöra de ansvarsfulla uppgifter, som i en för landet allvarlig situation kommer att åvila dylikt befäl, måste denna reservpersonal åläggas viss fredstjänstgöring. Härav följer emellertid, att reservbefälet såsom ersättning för sina i jämförelse med det värnpliktiga befälet större förpliktelser måste tillförsäkras ekonomiska förmåner, som i motsvarande grad överstiga det värnpliktiga befälets; enär denna personalkategori rekrytering eljest kunde försvåras.

De av de sakkunniga framlagda förslagen vilade, i vad de avsåge anställnings- och tjänstgöringsförhållanden för personal i reserv, på redan i princip av 1942 års riksdag godtagna grunder. Principerna i det i försvarsutredningens betänkande skisserade förslaget till reservbefälsförordning för armén hade nämligen anmälts för riksdagen i propositionen nr 210 angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter, och riksdagen hade förklarat sig icke hava något att erinra mot desamma.

Då det emellertid icke vore möjligt att bedöma de förslag till reglering av reservpersonalens ekonomiska förmåner, som nu borde underställas riksdagen, utan att jämväl ingå på de frågor i avseende å anställningsförhållanden och tjänstgöringsskyldighet m. m., till vilka hänsyn måste tagas vid de ekonomiska förmånernas bestämmande, har departementschefen ansett sig böra ingå jämväl på sistnämnda frågor.

Departementschefen har i anslutning härtill framhållit, att riksdagen närmast har att fatta beslut i fråga om de ekonomiska förhållandena åt reservpersonalen, och att det är av vikt, att Kungl. Maj:t framdeles kan göra sådana avvikelser från de blivande bestämmelserna, som — utan att innebära avsteg från riksdagens beslut rörande de ekonomiska förmånerna samt de principiella grunderna för vad som av departementschefen i övrigt förordats i den föreliggande propositionen — kan betingas av särskilda eller ändrade förhållanden.

I detta sammanhang har departementschefen erinrat, att de framlagda förslagen rörande bland annat löne- och pensionsbestämmelser hava avseende allenast på förhållandena i fred. Frågan om reservbefälets löneförmåner vid förstärkt försvarsberedskap, mobilisering och krig är avsedd att upptagas till prövning i annat sammanhang.

Utskottet.

I likhet med departementschefen finner utskottet uppenbart, att viss reservpersonal är erforderlig inom försvarsväsendet vid sidan av den aktiva befälskadern och det värnpliktiga befälet samt att det är nödvändigt att reservpersonalen ålägges tjänstgöringsskyldighet i fredstid för att rätt kunna fullgöra sin ansvarsfulla uppgift inom krigsorganisationen. Utskottet finner jämväl uppenbart, att personalen ifråga till följd härav måste beredas ekonomiska förmåner, som kunna säkerställa personalgruppens rekrytering.

Det bör, såsom departementschefen framhållit, få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser rörande reservpersonalens anställningsförhållanden och tjänstgöringsskyldighet m. m. i anslutning till de ekonomiska förmåner för personalen, som i huvudsak fastställas av riksdagen.

Ehuru riksdagen sålunda i anledning av förevarande proposition närmast

har att taga ställning till frågor rörande de ekonomiska förmånerna för reservpersonalen, synes det utskottet likväl lämpligt, att riksdagen giver Kungl. Maj:t sin uppfattning tillkänna jämväl i fråga om vissa principiella grunder för reservpersonalens anställningsförhållanden och tjänstgöringsskyldighet m. m.

II. Arméns, marinens och flygvapnets reserver.

a. Allmänna bestämmelser.

De särskilda reserverna.

Departementschefen har under denna rubrik till behandling upptagit frågan om vilka reserver, som böra finnas inom de olika försvarsgrenarna. I huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag och i likhet med vad för närvarande är fallet har departementschefen ansett, att inom armén och marinen böra finnas ett flertal skilda reserver, anknutna till den genomförda indelningen av försvarsgrenarnas aktiva personal, medan inom flygvapnet bör finnas endast en reserv på grund av att flygvapnet endast omfattar ett vapenslag med gemensam personal. Frågan om organiserandet av en arméingenjörkårens reserv har av departementschefen ansetts böra bliva beroende av resultatet av den pågående utredningen rörande försvarsväsendets ingenjörfråga.

Personalkategorier i reserverna.

Enligt gällande bestämmelser ingå i reserverna officers-, underofficers-, underbefäls- och civilmilitär personal. Inom flygvapnet finnes dock icke underbefälspersonal.

I stort sett är personalen hänförd under någon av tre olika personalkategorier, nämligen »pensionsavgångna», »förtidsavgångna» och »i reserven utnämnda». Med »pensionsavgångna» avses sådan personal, som med pension avgått från beställning på aktiv stat eller reservstat. »Förtidsavgångna» äro de, som utan pension avgått från nyssnämnd beställning. De, vilka i reserv vunnit sin första anställning, benämnas »i reserven utnämnda» eller »reserv-utnämnda».

Enligt 1942 års reservbefälssakkunnigas förslag skulle i reserverna ingå de nuvarande personalkategorierna »pensionsavgångna» och »förtidsavgångna», medan den nuvarande kategorien »reservutnämnda» skulle benämnas »reservanställda». Därutöver ha de sakkunniga föreslagit ytterligare fyra kategorier, nämligen »reservförordnade» (fältläkarkåren tillhörande personal, vilken från anställning som bataljonsläkare vid kåren eller som extra bataljonsläkare vunnit inträde i reserv, samt motsvarande marinläkarkåren och fältveterinärkåren tillhörande personal), »övergångsanställda» (från aktiv stat avgångna furirer, vilka vunnit inträde i reserv i avvaktan på underofficersanställning i reserv), »aspirantanställda» (furirer vid marinen, vilka anställt i reserven för att genomgå utbildning i syfte att vinna kompetens som underofficer i reserven) samt »värnpliktsanställda» (värnpliktiga officerare, underofficerare, läkare, veterinärer och ingenjörer, vilka vid värnpliktstidens utgång erhållit tillstånd att ingå i reserv vid armén respektive marinen).

Anledningen till att de sakkunniga föreslagit den nuvarande benämningen »reservutnämnda» böra ändras till »reservanställda» sammanhänger med att de sakkunniga framlagt förslag om ändring i sättet för anställning i reserv. För detta förslag lämnas redogörelse i det följande.

Med hänsyn till de nya värnpliktsbestämmelserna ha de sakkunniga beträffande armén ej ansett påkallat att i kategorien »reservanställda» upptaga någon civilmilitär personal. Till skillnad från vad som sålunda föreslagits i fråga om armén ha de sakkunniga ansett lämpligt att vid marinen finnas reservanställda mariningenjörer. Med anförande av de närmare skälen härför hava de sakkunniga föreslagit, att samtliga marinunderingenjörer skola anses tillhöra reserven, vare sig de framdeles ämna bli mariningenjörer på aktiv stat eller i reserven. För flygvapnet ha de sakkunniga också räknat med reservanställda flygingenjörer.

I fråga om underbefäl hava de sakkunniga icke funnit skäl för anställande av underbefäl i reserven i andra fall än ovan sagts.

Departementschefen har anslutit sig till de sakkunnigas ovan återgivna förslag men har ansett lämpligt, att möjlighet hålles öppen att rekrytera även flygvapnets reserv med »värnpliktsanställda» underofficerare och med civilmilitär personal av officers och underofficers tjänsteklass. Det av de sakkunniga framlagda förslaget att alla marinunderingenjörer skola tillhöra reserven, har av departementschefen befunnits lämpligt. Härav följer, framhåller departementschefen, att samtliga marinunderingenjörer böra avlönas från anslaget till personal i marinens reserver, och att samma anslag också bör belastas med stipendierna till mariningenjörer av 2:a graden i mariningenjörkårens reserv.

b. Inträde, befordran och avgång.

Inträde i reserv.

Enligt gällande bestämmelser är pensionsavgången personal skyldig att inträda i reserv utan ansökan. I övrigt sker inträde i reserv på ansökan. Inträdet äger i allmänhet rum i innehavande grad. Inträde i reserv i förening med befordran kan i vissa fall beviljas.

De sakkunniga ha beträffande pensionsavgången personal förutsatt, att inträdet i reserv liksom hittills skall ske på grund av i gällande pensionsbestämmelser för den aktiva personalen stadgad skyldighet och alltså oberoende av ansökan.

Som fordran för att få ingå i reserv såsom förtidsavgången ha de sakkunniga föreslagit, att vederbörande vid eller senast två år efter avgång från beställning på aktiv stat eller reservstat utan fyllnads-, ålders-, förtids- eller reservstatspension på ansökan vunne inträde i reserv.

Till fänrik, marinunderingenjör eller flygunderingenjör skulle antagas den, som fyllt härför i gällande bestämmelser angående antagning och utbildning av officers- och reservofficersaspiranter samt kadetter och reservkadetter, respektive mariningenjöraspiranter och mariningenjörskadetter samt flygunderingenjöraspiranter stadgade villkor.

Inträde i reserv i förening med befordran till sergeant skulle vid avgång från manskapsbeställning på aktiv stat eller civilanställningsstat på ansökan kunna beviljas furir, som antingen fullgjort för motsvarande befordran på aktiv stat stadgade fordringar eller innehåft fast anställning under minst sex år samt därunder genomgått särskilt anordnad reservunderofficerskurs. Förutsättning härför utgjorde emellertid, att tjänsteställningen för furirer på aktiv stat (vid armén: inom samma regemente), vilka undergått eller underginge underofficersutbildning, i förhållande till personalen i reserv icke därigenom rubbades, därvid dock hänsyn icke behövde tagas till vid befordran förbigången furir. I avvaktan på att denna förutsättning uppfylldes, ägde furir anställas såsom furir i reserv.

Vid marinen skulle inträde i reserv såsom furir vid avgång från manskapsbeställning på aktiv stat kunna på ansökan beviljas furir, vilken innehåft fast anställning på aktiv stat minst fem år och som förbunde sig att i omedelbar anslutning till avgången från aktiv stat genomgå särskild utbildning för vinnande av kompetens som underofficer i reserv. Inträde i reserv i förening med befordran till underofficer av 2:a graden borde dessutom kunna beviljas furir, som fullgjort för motsvarande befordran på aktiv stat stadgade fordringar under liknande förutsättning, som nyss nämnts för arméns del. I avvaktan på förutsättningens uppfyllande finge även här övergångsanställning ske.

Bataljonsläkare vid fältläkarkåren, bataljonsveterinär vid fältveterinärkåren samt extra bataljonsläkare skulle vid avgång från tjänsten på ansökan kunna medgivnas inträde i reserv, dock tidigast efter att ha tillhört vederbörlig kår i fyra år. Vid stammen förordnad marinläkare av 2:a graden samt flygläkare av 2:a graden skulle under liknande förutsättningar få ingå i reserv.

Beträffande villkoren för inträde i reserv såsom värnpliktsanställd ha de sakkunniga, såvitt angår armén, föreslagit, att värnpliktig fanjunkare eller kaptan (ryttmästare), som ådagalagt särskild lämplighet för fortsatt tjänstgöring vid krigsmakten, vid värnpliktstidens utgång skulle äga att efter ansökan vinna inträde i reserv. Värnpliktig läkare, veterinär eller ingenjör av officers tjänstklass, vars fortsatta tjänstgöring vid krigsmakten vore särskilt önskvärd, skulle även vid värnpliktstidens utgång efter ansökan kunna få inträda i reserv. I fråga om marinen föreslog de sakkunniga, att flottan tilldelad värnpliktig underofficer, löjtnant eller kaptan samt kustartilleriet tilldelad värnpliktig flaggunderofficer eller kaptan skulle, därest han ådagalagt särskild lämplighet för fortsatt tjänstgöring vid krigsmakten, kunna vid värnpliktstidens utgång efter ansökan vinna inträde i reserv. Därjämte skulle värnpliktig läkare och ingenjör kunna inträda i reserv under samma förutsättningar som vid armén.

I fråga om sättet för anställning i reserv ha de sakkunniga föreslagit, att all reservpersonal, frånsett pensionsavgångna samt fänrikar och likställda, skulle tillsättas genom förordnande. För pensionsavgångna erfordrades ingen särskild anställningsform. Fänrikar och likställda skulle antagas genom skriftligt antagningsbevis. Till närmare utveckling av detta förslag ha de sakkunniga anfört vissa i propositionen återgivna skäl.

I de avgivna utlåtandena hava vissa erinringar framställts mot de sakkunnigas förslag i berörda avseenden.

Sålunda har *statskontoret* ansett det — i betraktande icke minst av de kostnader, som staten haft för den särskilda befälsutbildningen av vissa värnpliktiga — vara förtjänt att tagas under övervägande, om icke tidpunkten för den värnpliktiga befälspersonalens inträde i reserven borde framflyttas till den första utbildningsperiodens slut.

Svenska arméns reservofficersförbund har i fråga om sättet för anställning i reserv anfört, att i betraktande av det värde, som i vårt land tillmättes anställning med fullmakt, och med hänsyn till att reservofficerarna för närvarande anställdes med fullmakt måste man allvarligt befara, att en övergång till anställning med förordnande skulle komma att, såväl i allmänhetens som den aktiva personalens uppfattning, framstå som en deklassering av den reservanställda personalen, något som skulle menligt inverka på rekryteringen.

Kustartilleriets reservofficersförbund, som i samma fråga anfört liknande synpunkter som arméns reservofficersförbund, har därjämte uttalat den förhoppningen, att frågan om reservpersonalens utnämning förmedelst fullmakt skulle kunna lösas även vid införandet av de nya anställningsperioderna. Förbundet föresloge, att fullmakt utfärdades att gälla per period.

Departementschefen har i huvudsak biträtt de sakkunnigas förslag. I anslutning till av chefen för armén, tillförordnade generalfältläkaren och överfältveterinären framställda erinringar mot det av de sakkunniga uppställda kravet på att bataljonsläkaren vid fältläkarkåren, bataljonsveterinär vid fältveterinärkåren samt extra bataljonsläkare skulle ha tillhört vederbörlig kår i fyra år, vilket villkor av nämnda myndigheter ansetts böra utgå, har departementschefen ansett nämnda tidsbestämmelse böra fastställas till tre år med hänsyn till att extra bataljonsläkare förordnas på högst tre år. I samband härmed har departementschefen ansett det för marinens och flygvapnets del av de sakkunniga föreslagna motsvarande villkoret böra undergå liknande jämkning.

Vidkommande det av statskontoret väckta förslaget har departementschefen uttalat, bland annat, att det ur effektivitetssynpunkt uppenbarligen skulle medföra fördelar, men att denna utväg icke syntes av kostnadsskäl böra tillgripas.

I fråga om sättet för anställning i reserv har departementschefen liksom de sakkunniga ansett, att fullmaktsformen redan under nuvarande förhållanden i viss mån innebär en oegentlighet. De ändringar i anställningsförhållandena som i det följande förordnades av departementschefen — anställningstidens indelning i perioder — nödvändiggjorde emellertid att från fullmaktsanställning övergå till förordnande. Departementschefen hade svårt föreställa sig, att denna i övervägande grad formella förändring skulle, såsom vissa personalorganisationer velat göra gällande, menligt inverka på rekryteringen. Reservpersonalen bör sålunda, framhåller departementschefen, frånsett pensionsavgångna samt fänrikar och med dem likställda, tillsättas genom förordnande.

Departementschefen har i anslutning till sitt ställningstagande till de sakkunnigas förslag i nu berörda delar ansett sig böra framhålla, att jämkningar kunna visa sig påkallade vid författningsbestämmelsernas slutliga utarbetande och, med hänvisning till vad som av honom inledningsvis anförts, framhållit vikten av att Kungl. Maj:t må anses oförhindrad att vidtaga de jämkningar i de förordade bestämmelserna, som kunna visa sig erforderliga.

I de likalydande *motionerna I: 224* och *II: 325* har, bland annat, yrkats, att anställningen medelst fullmakt borde bibehållas.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot den ståndpunkt, departementschefen intagit till de sakkunnigas förslag i förevarande hänseenden. Utskottet finner alltså i likhet med departementschefen skäl tala för att all reservpersonal, fränsett pensionsavgångna samt fänrikar och likställda, tillsättas genom förordnande i stället för genom fullmakt eller i vissa fall konstitutiorial. Då fråga närmast är om en formell ändring och personalens ställning icke därigenom försämras, synes utskottet anledning icke förefinnas att antaga, att ändringen skulle komma att ofördelaktigt påverka rekryteringen av reservpersonalen. Utskottet finner sig sålunda böra avstyrka *motionerna I: 224* och *II: 325* i nu berörda delar.

Utskottet.

I anslutning till vad utskottet i det föregående uttalat, finner sig utskottet böra i detta sammanhang framhålla, att Kungl. Maj:t bör anses äga befogenhet att vid slutlig prövning av bland andra nu berörda frågor om inträde i reserv m. m. vidtaga jämkningar i de av departementschefen nu förordade bestämmelserna.

Avgång ur reserv.

Pensionsavgången personal är enligt nuvarande bestämmelser skyldig att kvarstå i reserv till fyllda 65 eller i vissa fall 70 år.

Förtidsavgångna och reservutnämnda äro i allmänhet skyldiga att kvarstå till fyllda 65 år. Inom flottan och flygvapnet är skyldigheten att kvarstå i regel begränsad till 45 eller 55 års ålder.

De sakkunniga ha beträffande varaktigheten av anställningstiden i reserv anslutit sig till arméchefens tidigare framförda förslag om att anställningstiden skall indelas i perioder, vid vilkas utgång frågan om vederbörandes kvarstående i reserv skall tagas under omprövning. Denna anordning bleve enligt de sakkunnigas mening synnerligen värdefull, då därigenom en utgallring efter hand kunde ske av mindre lämplig personal. En följd av anordningen i fråga måste emellertid också bli, att en motsvarande rätt måste inrymmas åt personalen att vid utgången av de bestämda perioderna avgå ur reserv med åtnjutande av den pension, som då kunde ha intjänats. Sådan avgång skulle dock icke tillåtas vid krig eller då värnpliktiga eljest toges i anspråk för rikets försvar eller säkerhet liksom ej heller då vid fara för krig så stadgades, allt såvitt ej behörigen styrkt oduglighet till krigstjänst föreläge.

De sakkunniga ha sålunda, i huvudsaklig överensstämmelse med chefens för armén förslag, ansett anställningstiden i reserv böra indelas i fem perioder, vilkas slutpunkter angivits till utgången av det kalenderår, varunder vederbörande uppnått 38 respektive 47, 55, 59 och 65 års ålder.

Indelningen av anställningstiden i fem perioder hade emellertid av de sakkunniga ansetts böra genomföras endast beträffande officerare och underofficerare vid armén och kustartilleriet, där det största intresset av att kunna göra en någorlunda tidig gallring föreläge. I övriga fall hade nämnda intresse ansetts uppvägas av önskemålet att behålla reservpersonalen tillgänglig för fredstjänstgöring under längre tid. Beträffande flottan och flygvapnet samt i fråga om den civilmilitära personalen föreslog de sakkunniga därför, att de två första perioderna sammansloges till en, som alltså slutade samtidigt med värnpliktstidens utgång. För denna personal borde således antalet anställningsperioder bli fyra, vilka sträckte sig till utgången av det kalenderår, varunder vederbörande uppnådde 47 respektive 55, 60 och 65 års ålder.

Den som befordrats till kapten eller fanjunkare (motsvarande) föresloges skola äga rätt att, därest han så önskade, kvarstå i reserv under andra anställningsperioden. Den som icke bleve kapten respektive fanjunkare (motsvarande) eller fullgjorde härför stadgade villkor vore utesluten från möjlighet att få anställningstiden i reserv förlängd.

Den, som vid tidpunkt, då anställning i reserv skolat upphöra, på grund av i vederbörlig ordning medgivet uppskov eller styrkt förhinder icke fullgjort honom dittills åliggande tjänstgöring, skulle få kvarstå i reserv intill dess tjänstgöringsskyldigheten fullgjorts, dock högst under två år.

Som skäl för att under pågående anställningsperiod entlediga personal i reserv från sin anställning ha de sakkunniga föreslagit upphörande av svenskt medborgarskap, övergång i annan makts krigstjänst samt tillträdande av militär eller civilmilitär beställning på aktiv stat vid försvarsväsendet. Vidare hade de sakkunniga ansett, att den som icke i vederbörlig ordning fullgjorde sin tjänstgöringsskyldighet eller som vid särskild läkarundersökning förklarats oduglig till krigstjänst skulle entledigas från sin anställning i reserv; detta skulle dock icke gälla pensionsavgången personal.

Arméchefen hade i sitt förslag även intagit ett stadgande om att ur reserv skulle avföras den, som erhållit uppskov med inställelse till tjänstgöring vid mobilisering eller förstärkt försvarsberedskap eller eljest icke i egenskap av officer eller underofficer kunde fullgöra honom åliggande tjänstgöringsskyldighet vid mobilisering. Då de sakkunniga emellertid på anförda skäl funnit ringa fördel vara förenad med den föreslagna diskvalifikationsgrunden men däremot ansåge, att den i vissa fall skulle kunna vara till skada, hade de sakkunniga funnit sig icke böra upptaga bestämmelsen i fråga i författningsförslagen. En annan sak vore, att man givetvis borde sträva efter att nedbringa den uppskovsförsedda reservpersonalen till minsta möjliga antal, dels genom en restriktiv uppskovspolitik och dels genom att vid en anställningsperiods utgång icke medgiva förlängd anställning i reserv för

den, som kunde beräknas komma att för all framtid vara befriad från inställelse vid mobilisering.

Beträffande de speciella bestämmelserna i övrigt hade de sakkunniga föreslagit, att tillstånd att kvarstå i reserv skulle kunna medgivas pensionsavgången personal för högst fem år utöver den tid, som personalen enligt allmänna tjänstepensionsreglementet vore skyldig kvarstå i reserv. Annan personal skulle på ansökan kunna entledigas från sin anställning. Detta finge dock vid krig eller då värnpliktiga eljest toges i anspråk för rikets försvar eller säkerhet ävensom då vid fara för krig så stadgades ske endast på grund av behörigen styrkt oduglighet till krigstjänst. Fänrik, marinunderingenjör eller flygunderingenjör, som befundes olämplig för tjänsten, skulle entledigas oberoende av ansökan.

I de avgivna utlåtandena hava framställts åtskilliga erinringar mot de sakkunnigas förslag i denna del. En redogörelse för innehållet i utlåtandena har lämnats å sid. 27—32 i propositionen. Av vad som anförts i utlåtandena, må följande här framhållas.

Överbefälhavaren har ansett kvarstående i tjänst efter uppnådda 38 respektive 47 års ålder icke böra göras beroende av vunnen befordran utan endast av vederbörandes lämplighet för fortsatt tjänstgöring över huvud taget vid krigsmakten. Det kunde ifrågasättas, om icke, utöver möjligheten att låta anställningen i reserv upphöra med utgången av de av de sakkunniga föreslagna levnadsåren, möjlighet borde beredas att, om vederbörande personal visade sig uppenbart oduglig eller olämplig att innehava anställning i reserven, återkalla förordnandet tidigare än det normalt sett skulle utlöpa. Tillstånd att kvarstå i reserv utöver ordinarie tid borde kunna medgivas, »där särskilda omständigheter därtill föranleda» och icke begränsas till ett visst antal år.

Åtskilliga myndigheter hava i likhet med överbefälhavaren ansett att entledigande utan ansökan borde kunna meddelas åt olämplig personal.

Militärbefälhavaren för VII. militärområdet och *tjänstförrättande militärbefälhavaren för VI. militärområdet* ha förordat bestämmelse om avförande ur reserv av sådan personal, som erhållit uppskov vid mobilisering, därvid nämnde militärbefälhavare likväl förklarar, att avförandet borde ske först sedan uppskovet varat längre tid och kunde bedömas bli bestående. *Arméförvaltningen* och *statskontoret* ha jämväl uttalat, att behov syntes föreligga av bestämmelser om entledigande av personal, som på grund av uppskov icke vore disponibel vid mobilisering. *Svenska underofficersförbundet* har även framhållit liknande synpunkter.

Svenska arméns reservofficersförbund har framhållit, att anställningstidens indelning i perioder, även om den medförde vissa obestriddliga fördelar, medförde flera och allvarliga olägenheter och främst, att dessa bestämmelser av de sakkunniga befunnits behöva kompletteras med föreskrifter om fortsatt tjänstgöringsskyldighet till fyllda 65 år för från reserverna med pension avgångna enligt i tillämpliga delar värnpliktslagens bestämmelser. Detta inne-

bure, att personalen i fråga finge samma tjänstgöringsskyldighet som enligt nu gällande bestämmelser men under såväl i psykologiskt som ekonomiskt avseende oförmånligare villkor, enär den efter avgången ur reserven endast skulle komma i åtnjutande av värnpliktigs förmåner. Förbundet hemställde på grund härav, att nuvarande ordning bibehölles i så måtto, att alla reservofficerare finge kvarstå i reserven till 65 års ålder. Visserligen kunde man då icke efter hand verkställa en utgallring ur vederbörande reserv av mindre lämplig personal. Denna olägenhet kunde emellertid undanröjas genom att i övrigt behålla periodindelningen, något som låte sig göra även utan bibehållande av den periodvisa anställningen. Den som under första perioden befundes mindre lämplig eller som icke vid dess utgång fortsättningsvis önskade fullgöra fredstjänstgöring befriades från denna skyldighet men finge i gengäld åtnöjas med den lägsta pensionen. Den som under nästa period befundes mindre lämplig eller vid dess slut önskade befrielse från vidare fredstjänstgöring finge nöja sig med den näst lägsta pensionen, o. s. v. För kvarstående borde ej fordras kaptenskompetens, ty en reservofficer kunde vara försvaret till god nytta utan att vara lämpad för kompanichefstjänst. Antalet perioder borde vidare minskas till fyra genom sammanslagning av de två sista perioderna.

Departementschefen har för egen del ansett lämpligt, att den första anställningsperioden även för flottans och flygvapnets militära personal upphör med utgången av det kalenderår, varunder 38 års ålder uppnås, och har i övrigt anslutit sig till de sakkunnigas förslag rörande periodindelningen. *Departementschefen* har sålunda förordat, att anställningsperioderna för militär personal vid alla försvarsgrenar skola sträcka sig till utgången av de kalenderår, under vilka vederbörande fyller respektive 38, 47, 55, 60 och 65 år, samt för övrig personal till utgången av de kalenderår, under vilka respektive 47, 55, 60 och 65 års ålder uppnås.

Det av de sakkunniga föreslagna villkoret för anställning under andra anställningsperioden, nämligen att befordran eller kompetens därtill vunnits, har *departementschefen* funnit välbetänkt. Det av överbefälhavaren framförda förslaget, att lämplighet för anställning under andra perioden även skulle kunna grundas på andra omständigheter har syntes *departementschefen* kunna leda till att mindre duglig personal erhåller fortsatt anställning. Ett objektivt kriterium på personalens lämplighet och intresse måste vara att föredraga framför allmänna bestämmelser av den innebörd överbefälhavaren angivit.

Med anledning av att i ett flertal remissyttranden framhållits, att skiljande från anställningen på grund av oduglighet i tjänsten borde kunna ske även under pågående anställningsperiod har *departementschefen* uttalat, att genom införande av anställningsperioder och anordnande av prövning före anställningens förlängande under ny period tillräckliga garantier syntes ha uppställts för att olämplig personal icke skall komma att tillhöra reserv.

Att personal i reserv erhåller uppskov med inställelse till militärtjänstgöring vid mobilisering eller förstärkt försvarsberedskap, innebure uppenbar-

ligen en oegentlighet. De som särskilt utbildats till reservbefäl borde vara de första att tagas i anspråk. Då emellertid personal i reserv kunde ha sådan civil sysselsättning, att personalens användning däri oundgängligen krävdes för statslivets jämna gång, kunde en dylik regel ej undantagslöst genomföras utan måste en avvägning ske. För egen del hade departementschefen funnit det av militärbefälhavaren för VII. militärområdet och tjänsteförrättande militärbefälhavaren för VI. militärområdet framlagda förslaget innebära en lämplig kompromiss mellan dessa synpunkter och har alltså förordat, att personalen i fråga under pågående anställningsperiod avskiljes från reserv, därest uppskov vid mobilisering varat längre tid och kan bedömas bliva bestående. Att anställning under ny period bör vägras för sådan till reserven hörande personal har departementschefen funnit uppenbart.

De sakkunnigas förslag att pensionsavgången personal skall kunna få kvarstå i reserv högst fem år utöver den i allmänna tjänstepensionsreglementet stadgade tiden har departementschefen funnit sig kunna tillstyrka med de av överbefälhavaren föreslagna jämkningarna.

Det syntes böra ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörande rörande den närmare utformningen av de nu berörda och av de sakkunniga i övrigt angivna anställningsreglerna. Till frågan om och i vad mån tjänstgöringsskyldighet skall efter avgången åligga personal, som avgår ur reserv tidigare än vid utgången av den sista anställningsperioden, återkommer departementschefen i det följande.

I de förenämnda *motionerna I: 224* och *II: 325* hava anförts skäl mot den föreslagna uppdelningen av anställningstiden i perioder, enär detta bland annat syntes komma att menligt inverka på rekryteringen. Det vore bättre att liksom hittills låta alla reservofficerare kvarstå i reserven till 65 års ålder och ordna så, att tjänstgöringsskyldigheten i fred upphör vid de av departementschefen för anställningsperiodernas utgång uppnådda levnadsåldrarna för sådan personal, som icke befinnes lämpligen böra fortsättningsvis fullgöra fredstjänstgöring, med följd att sådan personal då får tillträda mot den kortare fredstjänstgöringsperioden svarande lägre pension. Den i värnpliktslagen bestämda tiden för tjänstgöringsskyldighetens upphörande borde i varje fall icke sättas till senare tidpunkt för f. d. reservofficerare än för andra värnpliktiga. Därest de i propositionen föreslagna anställningsbestämmelserna komma att bibehållas, borde föreskrifterna om utsträckt tjänstgöringsskyldighet till 55. levnadsåret för sådana värnpliktiga officerare, vilka tidigare varit reservofficerare, under alla förhållanden bortfalla.

Med hänsyn till betydelsen av en fortlöpande kontroll av reservpersonalens användbarhet för avsedda uppgifter inom krigsorganisationen finner utskottet lämpligt, att anställningstiden för annan reservpersonal än den pensionsavgångna, på sätt departementschefen förordat, indelas i perioder, vid vilkas utgång frågan om vederbörandes kvarstående i reserv tages under omprövning. I likhet med departementschefen finner även utskottet, att såsom

Utskottet.

villkor för anställning under andra anställningsperioden bör gälla, att befordran eller kompetens för befordran vunnits.

Då det icke kan anses förenligt med försvarsväsendets intressen att i reserven bibehålla personal, för vilken under längre tid medgivits uppskov vid mobilisering och för vilken uppskovet även kan beräknas bliva bestående, ansluter sig utskottet till den av departementschefen uttalade uppfattningen, att sådan personal bör lämna reserven.

Till frågan om tjänstgöringsskyldighet för förutvarande reservpersonal återkommer utskottet i det följande.

c. Tjänstgöring.

Ordinarie tjänstgöring.

Enligt gällande bestämmelser har pensionsavgången personal ingen fredstjänstgöringsskyldighet.

Fredstjänstgöringsskyldigheten för övrig personal är mycket varierande. I stort sett kan sägas, att tjänstgöringsskyldigheten vid armén och kustartilleriet utgör 35—40 dagar för varje treårsperiod intill 42 års ålder. Förtidsavgången militär personal vid flottan tjänstgör 60 dagar varje fyraårsperiod intill 40 års ålder samt skall därjämte i förekommande fall tjänstgöra så lång tid, som kan återstå uti 12 månaders tjänstgöring såsom fänrik. Reservutnämnd militär personal vid flottan åligger i regel att fullgöra två repetitionsövningar om 60 eller 90 dagar, vartill i förekommande fall kommer första fänrikstjänstgöring 10—12 månader. Mariningenjörer och marinläkare ha icke någon tjänstgöringsskyldighet i fredstid. Vid flygvapnet är reservpersonalen i allmänhet skyldig att fullgöra 30 dagars tjänstgöring vartannat år intill uppnådda 40 års ålder.

De sakkunniga ha under erinran om att 1941 års försvarsutredning i sitt betänkande föreslagit, att pensionsavgången personal skulle åläggas tjänstgöringsskyldighet även i fred av sådan omfattning, att dess användbarhet för krigsbefattningarna vidmakthölles och någorlunda säkerställdes, framlagt förslag om att denna tjänstgöringsskyldighet skall bestämmas till en tjänstgöringsomgång om 30 dagar för varje före utgången av det kalenderår, varunder 60 års ålder uppnåddes, infallande hel treårsperiod i reserv. Detta innebure i förhållande till försvarsutredningens förslag en förlängning av tjänstgöringstiden med 10 dagar för varje period. *De sakkunniga* hade emellertid ansett 30-dagarsperioden vara av väsentligt mycket större värde ur tjänstgöringssynpunkt än 20-dagarsperioden, och den ökade börda för personalen som detta innebure uppvägdes till stor del av att enligt de sakkunnigas förslag ingen fredstjänstgöring skulle utkrävas efter fyllda 60 år.

Emellertid hade *de sakkunniga* funnit vissa kategorier pensionsavgångna böra undantagas från skyldigheten att göra fredstjänstgöring, nämligen de som gått i pension från frivillig övergångsstat, avgångsstat eller disponibilitetsstat. Vidare skulle pensionsavgången personal, som uppehölle i vederbörlig personalförteckning upptagen arvodesbefattning, icke vara skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

I och med att fredstjänstgöringsskyldighet av viss omfattning infördes för den pensionsavgångna personalen syntes det vara riktigast, att reglerna härom återfunnes bland övriga tjänstgöringsföreskrifter i reservförordningarna och icke i allmänna tjänstepensionsreglementet.

Även beträffande annan personal i reserven än den pensionsavgångna ha de sakkunniga stannat för att föreslå, att fredstjänstgöringsskyldighet icke skall utkrävas senare än under det kalenderår, varunder vederbörande fyllt 60 år. Beträffande denna personal skulle fredstjänstgöringsskyldigheten enligt de sakkunnigas förslag i stort sett omfatta för arméns och kustartilleriets del repetitionsövningar och befälskurser, för flottans del s. k. första reservtjänstgöring och repetitionsövningar samt för flygvapnets del repetitionsövningar.

De sakkunniga ha sålunda på anförda skäl funnit sig böra föreslå följande tjänstgöringsskyldighet.

Förtidsavgångna och reservanställda officerare och underofficerare vid armén och kustartilleriet skola vara skyldiga att, utöver repetitionsövningar var tredje år, under ett av de år, då repetitionsövning ej fullgöres, genomgå en befälskurs om 13 dagars längd, dock att befälskurs ej skall behöva fullgöras efter det år, varunder 47 års ålder uppnåtts. Frivilligt genomgången befälsutbildning har förutsatts skola kunna ersätta de föreslagna befälskurserna.

Beträffande *armén* ha de sakkunniga vidare föreslagit, att förtidsavgången eller reservanställd officer eller underofficer samt övergångsanställd furir skall fullgöra en repetitionsövning om 35 dagar och en befälskurs om 13 dagar för varje hel treårsperiod av den del av anställningstiden i reserv, som infaller före utgången av det kalenderår, varunder han fyller 47 år, samt en tjänstgöringsomgång om 30 dagar för varje följande, före utgången av det kalenderår, varunder han fyller 60 år, infallande hel treårsperiod av anställningstiden i reserv.

Förtidsavgången och reservförordnad civilmilitär personal skulle fullgöra en sammanlagd tjänstgöring om 48 dagar i en eller två omgångar för varje hel treårsperiod av den del av anställningstiden i reserv, som infölle före utgången av det kalenderår, varunder vederbörande fyllde 47 år, samt en sammanlagd tjänstgöring om 30 dagar för varje följande, före utgången av det kalenderår, varunder 60 års ålder uppnåddes, infallande hel treårsperiod av anställningstiden i reserv.

Värnpliktsanställd officer, underofficer eller civilmilitär personal skulle fullgöra en tjänstgöringsomgång om 30 dagar för varje före utgången av det kalenderår, varunder vederbörande fyllde 60 år, infallande treårsperiod av anställningstiden i reserv.

Beträffande *marinen* ha de sakkunniga föreslagit, att förtidsavgången officer eller underofficer i flottans reserv, vilken icke före inträdet i reserv fullgjort tjänst, officer tolv månader som fänrik och underofficer sex månader som underofficer av 2:a graden på aktiv stat, skall omedelbart efter inträdet i reserv tjänstgöra så lång tid som kan återstå av sålunda angiven tjänstgöring (första reservtjänstgöring). Dessutom skulle sådan officer eller underofficer fullgöra en repetitionsövning om 60 dagar för varje hel femårsperiod av den del av anställningstiden i reserv, som infölle före utgången av det kalenderår, varunder han fyllde 47 år, samt en tjänstgöringsomgång om 30 dagar för varje

följande, före utgången av det kalenderår, varunder han fyllde 60 år, infallande hel treårsperiod av anställningstiden i reserv.

Reservanställd officer i flottans reserv skulle tjänstgöra tolv månader (första reservtjänstgöring), vilken tjänstgöring skulle fullgöras av den, som avlagt sjökaptensexamen, omedelbart och av annan inom fyra år efter inträdet i reserv. Dessutom skulle sådan officer fullgöra repetitionsövningar och tjänstgöringsomgångar i enlighet med vad nyss sagts. Den, som erhållit sjökaptensbrev och fullgjort minst två repetitionsövningar, vore dock icke skyldig fullgöra ytterligare tjänstgöring.

Flottan tillhörande reservanställd underofficer eller övergångsanställd eller aspirantanställd furir skulle tjänstgöra sex månader (första reservtjänstgöring), vilken tjänstgöring skulle påbörjas inom ett år efter inträdet i reserv eller, för den som vore eller hade varit aspirantanställd furir, inom ett år efter vunnen kompetens som underofficer i reserv. Dessutom skulle denna personal fullgöra repetitionsövningar och tjänstgöringsomgångar i enlighet med vad för förtidsavgången officer eller underofficer i flottans reserv stadgades.

Kustartilleriet tillhörande förtidsavgången eller reservanställd officer eller underofficer eller övergångsanställd eller aspirantanställd furir skulle fullgöra tjänstgöring enligt samma regler som motsvarande personal vid armén.

Förtidsavgången officer i marinintendenturkårens reserv, vilken icke före inträdet i reserv fullgjort tjänst tolv månader som fänrik på aktiv stat, skulle omedelbart efter inträdet i reserv tjänstgöra så lång tid som kunde återstå av nämnda tjänstgöring (första reservtjänstgöring). Reservanställd officer i marinintendenturkårens reserv skulle inom fyra år efter inträdet i reserv tjänstgöra tolv månader (första reservtjänstgöring). Dessutom skulle nu nämnda officerare fullgöra repetitionsövningar och tjänstgöringsomgångar i enlighet med vad för förtidsavgången officer och underofficer i flottans reserv stadgades.

Marinunderingenjör skulle som sådan tjänstgöra ett år sex månader (första reservtjänstgöring).

Förtidsavgången eller reservanställd mariningenjör av 2:a eller 1:a graden skulle fullgöra en sammanlagd tjänstgöring om 60 dagar i en eller två omgångar för varje hel femårsperiod av den del av anställningstiden i reserv, som infölle före utgången av det kalenderår, varunder han fyllde 47 år, samt en sammanlagd tjänstgöring om 30 dagar för varje följande, före utgången av det kalenderår, varunder han fyllde 60 år, infallande hel treårsperiod av anställningstiden i reserv. Därvid skulle anställningstiden i reserv för reservanställd mariningenjör anses taga sin början omedelbart efter avslutandet av första reservtjänstgöringen. Samma tjänstgöringsskyldighet skulle åligga förtidsavgången eller reservförordnad marinläkare av 2:a eller 1:a graden.

Värnpliktsanställd officer, underofficer eller civilmilitär personal skulle fullgöra en tjänstgöringsomgång om 30 dagar för varje före utgången av det kalenderår, varunder vederbörande fyllde 60 år, infallande hel treårsperiod av anställningstiden i reserv.

Beträffande *flygvapnet* föresloge de sakkunniga, att i flygtjänstbefattning placerad förtidsavgången, reservanställd eller övergångsanställd personal skulle fullgöra en repetitionsövning om 45 dagar eller, beträffande den, som hade sådan civil sysselsättning, att erhållen flygutbildning därunder vidmakt-hölles, 35 dagar för varje hel tvåårsperiod av den del av anställningstiden i reserven, som infölle före utgången av det kalenderår, varunder han fyllde 47 år, samt en tjänstgöringsomgång om 30 dagar för varje följande, före utgången av det kalenderår, varunder han fyllde 60 år, infallande hel treårsperiod av anställningstiden i reserven.

I marktjänstbefattning placerad personal skulle fullgöra en repetitionsövning om 45 dagar för varje hel treårsperiod av den del av anställningstiden i reserven, som infölle före utgången av det kalenderår, varunder han fyllde 47 år, samt en tjänstgöringsomgång om 30 dagar för varje följande, före utgången av det kalenderår, varunder han fyllde 60 år, infallande hel treårsperiod av anställningstiden i reserven.

För samtliga försvarsgrenar gällde att i tjänstgöringstiderna icke inräknats in- och utryckningsdagar. Tjänstgöringen skulle icke anses fullgjord med mindre vederbörande deltagit i tjänstgöringen under minst $\frac{4}{5}$ eller, då fråga vore om första reservtjänstgöring vid marinen, $\frac{9}{10}$ av den för tjänstgöringen bestämda tiden. På Kungl. Maj:t ankomme att bestämma i vad mån frivilligt fullgjord tjänstgöring samt krigs- och beredskapstjänstgöring finge tillgodoräknas som fullgjord tjänstgöring.

I de över de sakkunnigas förslag avgivna *utlåtandena* hava av några myndigheter föreslagits jämkningar i fråga om den föreslagna tjänstgöringskyldigheten och dennas fördelning. Rörande innehållet i utlåtandena må här hänvisas till den i propositionen å sid. 40—44 intagna redogörelsen. Här må dock framhållas, att *statskontoret* ifrågasatt, huruvida icke fredstjänstgöringskyldigheten borde med hänsyn till bland annat kostnadsskäl upphöra senast vid utgången av det år, varunder en levnadsålder av 55 år uppnås. Vidare ha ett antal *marinintendenter i reserven* förordat dels att första tjänstgöringen för reservanställd officer i marinintendenturkårens reserv måtte begränsas till sex månader och fullgöras i omedelbar anslutning till officersutbildningen dels ock att en 30 dagars repetitionsövning vart tredje år måtte fordras i stället för en 60 dagars repetitionsövning vart femte år.

Departementschefen har för egen del i detta ämne anfört följande.

Frågan om till vilken ålder ordinarie tjänstgöringskyldighet skall åligga personal i reserv är givetvis beroende av vilken tjänstgöring i krig, som personalen lämpligen kan användas till. Trupptjänst torde i de allra flesta fall icke böra förekomma för personal i de högre åldrarna. Då därjämte, enligt vad jag i det följande föreslår, den högsta pensionen skall ha intjänats vid 55 års ålder, anser jag fredstjänstgöringskyldighet icke böra åläggas för tiden därefter. Å andra sidan upprätthålles emellertid genom tjänstgöringen kontakten med det militära och erhålles en grund för vederbörandes bedömande vid krigsplaceringsarbetet. Fredstjänstgöringskyldighet till och med det kalenderår, varunder 55 års ålder uppnås, synes därför böra åligga all personal i reserv. Med anledning därav bör även för de pensionsavgångnas del samtliga bestämmelser om tjänstgöringskyldigheten upptagas i de blivande författningarna om reserverna. Frågan om härav föranledd ändring i 31 § 3 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet kommer att senare anmälas av chefen för finansdepartementet.

Den av de sakkunniga föreslagna befälskursens längd finner jag i huvudsak lämpligt avvägd. Bestämmelser om tillgodoräkandet av frivillig utbildning såsom fullgjord befälskurs torde böra meddelas i kommandoväg.

Till de sakkunnigas förslag angående fredstjänstgöringskyldighetens omfattning i olika fall kan jag i stort sett ansluta mig. De jämkningar, som kunna erfordras, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga i samband med utformningen av blivande författningar. Härvid böra uppmärksammas bland annat de synpunkter, som enligt det föregående anförts av ett antal marinintendenter i reserven. Jag vill emellertid framhålla, att författningsbestäm-

melserna icke lämpligen kunna innehålla föreskrifter, som täcka mera speciella fall. Sådana torde böra regleras av Kungl. Maj:t i dispensväg.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot att i reservbefälsförordningarna intagas föreskrifter rörande ordinarie tjänstgöring för reservpersonalen av det innehåll, som föreslagits av de sakkunniga med av departementschefen förordad ändring, innebärande att fredstjänstgöringsskyldigheten skall upphöra med utgången av det år, varunder 55 års ålder uppnås. Utskottet delar alltså departementschefens uppfattning, att tjänstgöring i fredstid icke bör komma ifråga vid högre levnadsålder än 55 år för här ifrågasvarande personalkategorier.

Särskilda kurser.

Enligt gällande reservbefälsförordningar fordras för befordran till kapten inom armén, kustartilleriet och flygvapnet att ha genomgått särskild kurs. Vid armén är kursens längd omkring 90 dagar och vid flygvapnet 60 dagar.

De sakkunniga ha i likhet med arméchefen ansett, att genomgång av en särskilt anordnad kaptenskurs eller fanjunkarkurs skall vara förutsättning för kaptens- respektive fanjunkarbefordran vid armén. Motsvarande kurser --- benämnda kaptenskurs och flaggunderofficerskurs --- ha av de sakkunniga ansetts skola uppställas som befordringsvillkor jämväl vid marinen. Vid flygvapnet hade kaptenskurs uppsatts som villkor för kaptensbefordran, medan man däremot icke ansett sig böra föreskriva någon särskild kurs för fanjunkarbefordran.

Enligt de sakkunnigas mening borde kurserna, som av arméchefen beräknats skola få en längd av 35 dagar, icke understiga 60 dagar vid något vapenslag. Vid armén och kustartilleriet borde de ersätta både en repetitionsövning och en befälsövning, sålunda sammanlagt 48 dagar, och med hänsyn härtill syntes man icke behöva befara, att alltför många skulle på grund av kursernas längd avskräckas från att genomgå dem. Till ytterligare lättnad syntes man också i fråga om armén och kustartilleriet kunna medgiva kursernas uppdelande på två på varandra följande år i samma period.

Därest en reservofficer vid flottan, som erhållit sjökaptensbrev, icke fyllde för kaptensbefordran föreskrivna krav på viss tjänstgöring i handelssjöfart, kunde han i stället göra sig kompetent till kaptensbefordran genom att genomgå en kaptenskurs på 60 dagar. Denna kurs skulle givetvis fullgöras utöver de två repetitionsövningar, som ålåge honom. Av annan personal vid flottan liksom av officerare vid flygvapnet fullgjordes kursen i stället för en repetitionsövning.

Beordrande till här ifrågasvarande kurser borde icke äga rum i fråga om annan än den, som ådagalagt sådana egenskaper att hans befordran kunde anses önskvärd och som förklarar sig villig att genomgå kursen.

Kurs för vinnande av anställning i fortifikationskårens reserv skulle fullgöras i stället för repetitionsövning och befälskurs under vederbörlig treårsperiod.

Överbefälhavaren har framhållit, att erfarenheten givit vid handen, att fullgörandet av en tjänstgöring av 60 dagars varaktighet på sätt som de sakkunniga föreslagit skulle bereda personalen mycket stora svårigheter, även om den föreslagna kursen gjordes frivillig. På grund härav borde man avstå från kravet på en särskild utbildningskurs och i stället förlägga utbildningen under den sista tjänstgöringsomgång, som obligatoriskt skall fullgöras före avslutandet av den första anställningen.

Arméchefen har ansett lämpligast, att beordrande till utbildningskurs kunde ske även utan att vederbörande förklarade sig villig därtill. En förutsättning för detta vore dock, att kursernas längd icke överstege en befälkurs jämte repetitionsövning.

Militärbefälhavaren för VII. militärområdet har funnit det bliva i vissa fall förenat med svårigheter för personalen att fullgöra ifrågakvarande kurser under samma treårsperiod.

Arméinspektören har ansett, att kaptens(fanjunkar-)kursen borde vara obligatorisk för all lämplig personal. Vid frivillig rekrytering torde den bättre delen av personalen endast undantagsvis vilja underkasta sig den ökade tjänstgöringsskyldighet mellan 38 och 47 år, som följde efter kaptens(fanjunkar-)kurs. Det vore därför nödvändigt såväl för rekryteringen av personal till kompanichefsbefattningar (motsvarande) som för vidmakthållandet av denna personals tjänstbarhet att genomgång av kaptens(fanjunkar-)kurs kunde åläggas vederbörande. Ehuru det ur utbildningssynpunkt vore önskvärt att bibehålla den föreslagna längden av 60 dagar för kaptens(fanjunkar-)kurs, syntes en minskning härav böra ske till 48 dagar för att icke rekryteringen av personalen överhuvudtaget skulle försämrast. Om den bättre delen av denna personal kunde tvångsvis beordras till sålunda förkortad kaptens(fanjunkar-)kurs, torde minskningen av utbildningstiden mer än väl uppvägas av elevernas högre standard. Kaptens(fanjunkar-)kurs skulle härigenom icke inkräkta på personalens semesterförhållanden o. s. v. mera än den normala tjänstgöringen under en treårsperiod. Den borde även kunna uppdelas på två omgångar under två på varandra följande kalenderår enligt arméchefens närmare bestämmande.

Svenska arméns reservofficersförbund har framhållit, att svårigheterna för icke stats- eller kommunalanställda reservofficerare att två på varandra följande år erhålla 30 dagars ledighet för militärtjänst icke finge underskattas. Därest kaptenskursens längd bestämdes till 60 dagar, skulle det med säkerhet medföra, att många av de lämpligaste reservofficerarna komme att taga avsked ur reserven för att undvika ett tvångsvis avförande. På grund härav och med åberopande av att arméchefen ansett en 35 dagars kaptenskurs vara tillräcklig för det avsedda syftet, ifrågasatte förbundet, huruvida icke kaptenskursens längd borde minskas.

Departementschefen har för egen del anfört följande rörande särskilda kurser.

För att de föreslagna kaptens- och motsvarande kurserna skola kunna fylla sitt ändamål och i betraktande av att nuvarande liknande kurser ha en längd

av upp till 90 dagar finner jag mig böra godtaga de sakkunnigas förslag att för kurserna skall avses en tid av 60 dagar.

Såvitt möjligt synes emellertid böra undvikas att göra ifrågakurser obligatoriska. Detta bör dock icke få ske på bekostnad av rekryteringen till kurserna. De farhågor, som i den riktningen uttalats av bland andra överbefälhavaren, torde icke sakna visst fog. För att tillgodose rekryteringssynpunkten vill jag föreslå en åtgärd, som samtidigt tjänar ett annat ändamål. Enligt vad jag i det föregående förordat skall den personal, som icke genomgår ifrågakurser, på grund av bristande kompetens lämna sin anställning i reserv med utgången av det kalenderår, varunder 38 års ålder uppnås. Sådan personal kommer därefter att såsom värnpliktig stå till förfogande för krigs- och beredskapstjänstgöring. Det synes därför lämpligt, att berörda personal under den sista tjänstgöringstiden åläggas genomgå en med hänsyn till blivande krigsplacering anordnad omskolningskurs. Då även tiden för denna kurs synes kunna fastställas till 60 dagar och kursen bör få fullgöras i stället för de repetitionsövningar och befälskurser, mot vilka de som genomgå kaptens- och motsvarande kurser få utbyta dessa, kommer sålunda all ifrågakurserande personal att erhålla lika lång tjänstgöringstid. Urvalet till kaptens- och motsvarande kurser torde vid detta förhållande icke behöva bliva lidande på att dessa i enlighet med de sakkunnigas förslag bibehållas såsom frivilliga. Då reservanställd officer vid flottan, som erhållit sjökaptensbrev, icke ansetts böra åläggas att fullgöra mer än sammanlagt två repetitionsövningar, synes emellertid för sådan officer ej heller böra föreskrivas skyldighet att genomgå omskolningskurs.

Liksom i fråga om den ordinarie tjänstgöringen bör krigs- eller beredskaps-tjänstgöring enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande kunna få tillgodoräknas som fullgjord kurs. Att såsom arméns reservofficersförbund föreslagit låta en del av kursen ersättas av en särskild teoretisk kurs anser jag ej lämpligt.

I de likalydande *motionerna I: 224* och *II: 325* har, med hänvisning till vad som i vissa av de avgivna utlåtandena anförts rörande den av de sakkunniga föreslagna längden av 60 dagar för kaptens- och motsvarande kurser, uttalats, att det knappast syntes föreligga skäl att föreskriva så lång kurstid som 60 dagar. En tid av 48 dagar — motsvarande den vanliga tjänstgöringstiden under en 3-årsperiod — syntes vara fullt tillräcklig. Kursen borde också på sätt arméinspektören föreslagit få uppdelas på två år. Därest kursens längd bestämdes till 48 dagar och med möjlighet till uppdelning på två år, syntes några betänkligheter icke kunna resas mot att genomgående av kurs bleve obligatoriskt. Därigenom erhöles också bredast möjliga bas för kaptensbefordran. Skälet för anordnande av särskild omskolningskurs för övriga skulle då också bortfalla. För övrigt vore en dylik kurs olämplig även ur andra synpunkter. Skulle en dylik kurs få samma längd som befälskurs skulle detta kunna medföra rekryteringssvårigheter. Särskild omskolningskurs borde överhuvud taget icke komma till stånd.

Utskottet.

Utskottet finner i likhet med de sakkunniga och de hörda myndigheterna samt departementschefen lämpligt, att särskild utbildningskurs anordnas för reservpersonal, som avses skola befordras till kapten respektive fanjunkare (motsvarande). Utskottet kan emellertid icke dela de sakkunnigas och de

partementschefens uppfattning, att dylik kurs bör givas en varaktighet av 60 dagar, ty även om detta ur utbildningssynpunkt kan anses önskvärt, synes det på grund av erfarenheterna rörande reservpersonalens svårigheter att erhålla så lång ledighet kunna komma att medföra risker för ifrågavarande personalgruppers rekrytering. I anslutning till vad som föreslagits av vissa av de hörda myndigheterna och i de likalydande motionerna I: 224 och II: 325 finner sig utskottet därför böra såsom sin uppfattning uttala, att längden för kaptens(fanjunkar-)kurs bör bestämmas till 48 dagar och ersätta den normala tjänstgöringen under treårsperioden. Vidare finner utskottet i likhet med arméinspektören lämpligast, att ifrågavarande kurser göras obligatoriska och att möjlighet hålles öppen att uppdelas kursen på två omgångar under två på varandra följande kalenderår. Under angivna förutsättningar anser utskottet icke erforderligt, att särskild omskolningskurs kommer till stånd.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit under nu förevarande rubrik har icke givit utskottet anledning till något uttalande.

d. Avlönings- och pensionsförmåner.

Lönegrads- och löneklassplacering.

De sakkunniga ha föreslagit, att pensionsavgången personal liksom hittills under tjänstgöring i fredstid skall åtnjuta lön enligt den löneklass, vederbörande omedelbart före avgången från beställning på aktiv stat eller reservstat tillhörde, med avdrag för sammanlagda beloppet av de pensionsförmåner, vederbörande under tiden för tjänstgöringen vore berättigad uppbära.

Huvudregeln för övrig reservpersonals avlöningsförhållanden vore för närvarande, att denna personal under tjänstgöring avlönades enligt samma grunder som motsvarande personal på aktiv stat. Härutinnan förutsatte de sakkunniga ingen ändring.

Vad beträffade löneklassplacering av reservpersonalen gällde för närvarande, att denna personal från början placerades i lägsta löneklassen inom vederbörlig lönegrad och att för uppflyttning i löneklass erfordrades effektiv tjänstgöring under samma tid som i militära avlöningsreglementet föreskrevs för löneklassuppflyttning av personal på aktiv stat, d. v. s. sammanlagt tre år. Sistberörda förhållande hade vid åtskilliga tillfällen varit föremål för kritik från personalhåll.

I arméchefens förenämnda förslag hade förordats uppflyttning till högre löneklass efter det vederbörande tillhört den lägre löneklassen under en period av tre år och fullgjort honom under perioden åliggande fredstjänstgöring. Härigenom skulle reservpersonalen i praktiken komma att uppflyttas i löneklass i samma takt som motsvarande personal på aktiv stat.

De sakkunniga ville för sin del tillstyrka, att de nuvarande reglerna för löneklassuppflyttning för reservpersonalen uppmjukades på så sätt, att löneklassuppflyttning för reservpersonalen skedde i hälften så snabb takt som för den aktiva personalen, d. v. s. i allmänhet efter att vederbörande tillhört en och samma löneklass i sex år.

Den sålunda föreslagna regeln måste emellertid kompletteras med en bestämmelse av innebörd, att fullgjord effektiv tjänstgöring berättigade till löneklassuppflyttning på samma sätt som för närvarande.

De av de sakkunnigas förslag beträffande lönegrads- och löneklassplacering för annan personal än pensionsavgången erforderliga bestämmelserna hade intagits i 15 § i författningsförslagen angående arméns och marinens reserver samt i 14 § i författningsförslaget angående flygvapnets reserv.

Beträffande arméns reserver ha de sakkunniga ytterligare anfört, att då löneklassuppflyttning för furir på aktiv stat i lägre löneklass än Ma 10 ägde rum med ettårsintervaller, uppflyttningen i löneklass för sådan furir i reserv i enlighet med de förut angivna principerna komme att äga rum efter två år i samma löneklass. Jämlikt 15 § 4 mom. skulle ordinarie fredstjänstgöring icke få räknas dubbelt för löneklassuppflyttning. Om emellertid Kungl. Maj:t förordnat, att frivilligt fullgjord tjänstgöring eller krigs- och beredskaps-tjänstgöring finge tillgodoräknas som fullgjord fredstjänstgöring, borde hinder icke föreligga för att sådan tjänstgöring för löneklassuppflyttning ansåges motsvara anställning i reserv under dubbelt så långt tid.

I fråga om marinens reserver ha de sakkunniga anfört, att vad anginge naturaförmåner åt furirer i reserv de sakkunniga förutsatte, att den s. k. självhushållningsprincipen med avseende å beklädnadsförmåner icke kunde tillämpas å nämnda furirer. De syntes i stället böra erhålla beklädnad i likhet med de värnpliktiga. Vad beträffade avlöningsförhållandena för marinunderingenjörer, vilka nu endast funnes på aktiv stat, ville de sakkunniga erinra om att dessa för närvarande åtnjöte arvode, motsvarande lön enligt 16 löneklassen av löneplan Ca i militära avlöningsreglementet. De sakkunniga hade enligt det föregående föreslagit, att samtliga marinunderingenjörer skulle anses tillhöra mariningenjörkårens reserv. Detta syntes emellertid icke böra föranleda till någon ändring i deras löneställning, utan torde de alltjämt böra under tjänstgöring uppbära arvode som nyss sagts. Jämväl för marinläkarna av 2:a graden i marinläkarkårens reserv måste särskilda avlöningsbestämmelser införas, då några motsvarande, i lönegrad placerade beställningshavare på aktiv stat icke funnes. Icke heller kunde avlöningsförhållandena för marinläkarna av 2:a graden vid stammen göras direkt tillämpliga på motsvarande läkare i reserv, då de förra för en tjänstgöring om 90 dagar per år åtnjöte visst årligt arvode samt dessutom visst dagarvode under tjänstgöring i land. De sakkunniga hade därför stannat vid att föreslå, att marinläkarna av 2:a graden i reserv skulle under tjänstgöring åtnjuta arvode, motsvarande lön enligt 20 löneklassen av förenämnda löneplan Ca. Härigenom komme de att i lönehänseende stå något lägre än den lägsta löneklassen för marinläkare av 1:a graden på aktiv stat, vilken vore den 22:a i samma löneplan.

Beträffande slutligen flygvapnets reserv ha de sakkunniga förklarat, att i fråga om avlöningsförhållandena för flygunderingenjörer och flygläkare av 2:a graden gällde vad nyss anförts i fråga om marinunderingenjörer och marinläkare av 2:a graden.

Arméchefen har ansett, att värnpliktsanställd personal icke syntes böra komma i åtnjutande av löneklassuppflyttning.

Överfältveterinären har förklarat, att den tid, som reservförordnad personal tillhört fältveterinärkåren som bataljonsveterinär vid kåren, borde för uppflyttning i löneklass få tillgodoräknas i likhet med den tid, vederbörande tillhört reserven.

Chefen för väg- och vattenbyggnadskåren har anfört, att genom den föreslagna löneklassuppflyttningen reservofficerarnas intressen icke syntes ha blivit skäligen tillgodosedda.

Marinchefen har anfört, att det syntes önskvärt att frågan, huruvida pensionsavdrag över huvud skulle förekomma för reservpersonalen, utreddes och att bestämmelser härom inarbetades i de föreslagna förordningarna. Förtydligande av begreppet fredstjänstgöring ur avlöningsteknisk synpunkt vore önskvärt. Även i vissa andra hänseenden vore förtydligande bestämmelser erforderliga, såsom i fråga om pensionsavgången personals uppflyttning till högre löneklass.

Arméförvaltningen har förklarat, att de sakkunnigas förslag i fråga om löneklassuppflyttning innebure en avsevärd förbättring i förhållande till vad nu gällde. Man torde dock icke kunna bortse från att genom detsamma avsteg gjordes från de principer, som i motsvarande hänseende vunnit tillämpning beträffande den aktiva personalen. Ämbetsverket ville i detta sammanhang erinra om att föredragande departementschefen vid framläggandet av propositionen 1927:227 angående reglering av reservpersonalens avlönings- och pensionsförmåner ansett sig icke kunna giva sin anslutning till ett då framlagt förslag om löneklassuppflyttning enbart på grund av föreskriven tjänstgöringsomgångs fullgörande.

Beträffande 15 § 1 mom., anmärkte arméförvaltningen, att enligt militära avlöningsreglementet fänriksbeställningar vore upptagna både i lönegrad Oa 1 och lönegrad Oc1. Även för sergeantsbeställningar funnes numera i reglementet två olika lönegrader, nämligen UO 1 och UEO 1. Det borde klargöras, till vilken av angivna för fänrikar och sergenter avsedda lönegrader motsvarande reservpersonal skulle hänföras. Även i vissa andra hänseenden, som av ämbetsverket angivits, fordrades förtydliganden. För vinnande av likformighet med den aktiva personalen syntes även reservpersonalen böra erhålla nettolön.

Marinförvaltningen har, bland annat, i fråga om pensionsålderns inverkan vid löneklassuppflyttning anfört liknande synpunkter som marinchefen.

Statskontoret har på anförda skäl för sin del förordat, att nuvarande föreskrifter om reservpersonalens löneklassplacering bibehölles oförändrade.

Försvarsväsendets lönenämnd har ansett det kunna ifrågasättas, huruvida reservpersonalens lönetursrätt bör utformas efter den jämförelsevis gynn samma regel, som innefattas i det av de sakkunniga framlagda förslaget. Därest emellertid löneturen för ifrågavarande personal ansåges böra grundas på ett system med löneklassuppflyttningar efter viss tjänstetid inom en och samma löneklass, syntes någon mera avgörande invändning knappast kunna

riktas mot den av de sakkunniga förordade avvägningen av kvalifikations-tiden för sådan uppflyttning. Ett system med längre tidsintervaller syntes nämligen bliva av ringa praktisk betydelse för den därav berörda personalen. Till förhindrande av att pensionsavgången personal komme i åtnjutande av högre behållen lön än motsvarande personal på aktiv stat eller reservstat borde föreskrivas, att lönen skulle minskas med belopp motsvarande pensionsavdrag för sistnämnda personal. Anledning att bestämma ersättning i form av arvode åt marinunderingenjörer och marinläkare av 2:a graden syntes ej föreligga. Liksom för övriga kategorier reservpersonal borde ersättningen bestämmas att utgå i form av lön, i nämnda fall enligt 16:e, respektive 20:e lönegraden av löneplan Ca.

Enligt ett lönenämndens utlåtande bifogat särskilt yttrande av ledamoten *Johan Nilsson* har denne vid behandlingen av de sakkunnigas förslag på anförda skäl funnit önskvärt, att undersökning vidtoges om att reservisterna skulle erhålla sin avlöning efter grunder motsvarande de för de värnpliktiga gällande. Sannolikt skulle de i förslaget upptagna pensionsförmånerna tillika med förmånen av ekiperingshjälp i och för sig vara tillräckliga för att säkerställa en god rekrytering.

Svenska arméns reservofficersförbund har anfört, att ett frångående av arméchefens förslag om löneklassuppflyttning säkerligen torde, mot bakgrund av de något äldre reservofficerarnas erfarenheter från pågående beredskaps-tjänstgöring, komma att menligt inverka på rekryteringen för framtiden.

Kustartilleriets reservofficersförbund har uttalat, att svårigheterna att vara borta från den civila verksamheten växte med åren, vartill komme, att reserv-officerens civila inkomster vid äldre år i regel vore högre än den lön, som han kunde erhålla under sin militärtjänstgöring. Reservofficerarna borde från och med befordran till kapten få räkna löneklassuppflyttning på samma sätt som stampersonalen, d. v. s. vart tredje år.

Departementschefen har beträffande reservpersonalens lönegrads- och löne-klassplacering anfört i huvudsak följande.

Med frångående av gällande grunder för personalens avlöning hade de sakkunniga förordat en uppmjukning av gällande regler för löneklass-uppflyttning och i sådant hänseende föreslagit, att löneklassuppflyttningen för personal i reserv skulle ske i allmänhet efter att vederbörande tillhört en och samma löneklass i sex år. Det huvudsakliga skälet härför syntes vara att med nuvarande villkor för löneklassuppflyttning, nämligen i allmänhet tre års effektiv tjänstgöring, personalen så gott som aldrig kunde komma i åtnjutande av lön enligt högre löneklass än den ursprungliga, vilket särskilt för äldre personal vid beredskaps-tjänstgöring verkade orättvist, eftersom lönen enligt gällande krigsavlöningsreglemente vore baserad på avlöningsbestämmelserna för fredstjänstgöring. Frågan om beredskapsinkallades avlöning borde emellertid icke vara avgörande för regleringen av avlöningsförmånerna under ordinarie fredstjänstgöring, allrahelst som krigsavlöningsreglementet för närvarande vore föremål för översyn. Löneklassplaceringen under ordinarie tjänstgöring syntes tvärtom böra bestämmas utan avseende

å annan tjänstgöring. Från denna utgångspunkt syntes tillräckliga skäl icke föreligga att frångå hittills gällande principer för löneklassuppflyttning. Den förbättring i de ekonomiska förmånerna under tjänstgöring, som möjligen borde ifrågakomma, förefölle snarare böra bedömas ur synpunkter, till vilka departementschefen ville återkomma under nästföljande avsnitt. Departementschefen funne sig böra föreslå, att löneklassuppflyttningen skall ske enligt samma grunder, som gälla för motsvarande personal på aktiv stat, i följd varav uppflyttning i löneklass liksom hittills endast kan äga rum efter i allmänhet tre års effektiv tjänstgöring.

Då departementschefen, i motsats till de sakkunniga, icke komme att förorda fredstjänstgöringsskyldighet efter det pensionsålder uppnåtts för annan personal än pensionsavgången, uppkomme ej vissa i remissutlåtandena berörda spörsmål om pensionsålders och utgående pensionsförmåners inverkan i lönehänseende. Med hänsyn till att för närvarande från lönebeloppen icke avdrages belopp motsvarande de pensionsavgifter, som personal på aktiv stat får vidkännas, ansåge departementschefen icke skäligt att, såsom ifrågasatts, nu införa en dylik regel.

Då en fänrik i reserv enligt de sakkunnigas förslag skall erhålla lön enligt den lönegrad, som motsvarande beställningshavare på aktiv stat tillhör, åsyftades uppenbarligen lönegrad Oc 1, eftersom lönegraden Oa 1 endast övergångsvis gäller för fänrik. Beträffande sergeanter borde UO 1 utgöra den lönegrad, som motsvarande beställningshavare på aktiv stat tillhör.

De sakkunnigas förslag rörande lönegrads- och löneklassplacering i de delar, som icke av departementschefen berörts eller därmed sammanhänge, funne departementschefen sig kunna i huvudsak tillstyrka.

I de likalydande *motionerna I: 224* och *II: 325* har beträffande reservpersonalens löneklassplacering i huvudsak anförts följande.

Föredragande departementschefen hade motiverat propositionens ståndpunkt i huvudsak med att reservpersonalens avlöning i princip borde utgå enligt samma grunder som för motsvarande personal på aktiv stat. Emellertid syntes det icke kunna bestridas, att — såsom svenska arméns reservofficersförbund i sitt remissyttrande framhållit — ett biträdande av det i propositionen framlagda förslaget kunde medföra en menlig inverkan på rekryteringen för framtiden. Det borde härvid beaktas, att, därest propositionen i denna del bifölles, talet om löneklassuppflyttning för reservpersonalen knappast vore mera än en fiktion, eftersom reservpersonalen i fredstid endast i sällsynta undantagsfall komme upp till tre års effektiv tjänstgöring i löneklassen. Även borde hållas i minnet, att den inträdda demokratiseringen av reservofficerskåren medfört, att lönefrågorna fått en helt annan betydelse än de förut hade. Vägande skäl syntes därför tala för att bestämmelserna om löneklassuppflyttning utformades i enlighet med arméchefens förslag eller, därest detta av statsfinansiella skäl icke ansåges möjligt, i allt fall i enlighet med de sakkunnigas mening. Såvitt motionärerna kunde finna skulle en dylik omläggning stå väl överens med departementschefens inledningsvis gjorda uttalande, att reservpersonalen så-

som ersättning för sina i jämförelse med det värnpliktiga befälet större förpliktelser måste tillförsäkras bättre ekonomiska förmåner och att, om så icke skedde, en god rekrytering av personalen äventyrades.

Utskottet.

I likhet med de sakkunniga och departementschefen finner utskottet, att avlöningen till personal i reserverna under fredstjänstgöring, som åligger vederbörande enligt de blivande förordningarna om reserverna och äger rum under sådana förhållanden att särskilda krigs- eller beredskapsavlöningsbestämmelser icke äro tillämpliga, liksom hittills bör utgå enligt samma grunder som för motsvarande personal på aktiv stat.

Vidkommande frågan om reglerna för löneklassuppflyttning finner utskottet, jämväl i likhet med departementschefen, tillräckliga skäl icke vara för handen att för reservpersonalens del införa andra regler än för den aktiva personalen, nämligen att för löneklassuppflyttning skall fordras en effektiv tjänstgöring av sammanlagt tre år. Hittills gällande bestämmelser för reservpersonalen i förevarande avseende böra alltså allfort äga tillämpning. Till stöd härför må åberopas, att reservpersonalens ordinarie tjänstgöring icke är av den omfattning att därunder utgående lön kan bliva av betydelse för vederbörandes bedömande av lämpligheten att åtaga sig anställning i reserven med därmed förbunden tjänstgöringsskyldighet i fredstid. Utskottet förutsätter emellertid, att frågan om reglerna för löneklassuppflyttning och avlöningsförmånerna över huvud taget för reservpersonal under beredskaps- och krigstjänstgöring skall komma att upptagas till prövning av Kungl. Maj:t i samband med pågående översyn av krigsavlöningsreglementet. Enligt utskottets mening måste nämligen frågan om löneförmånerna för reservpersonalen under dylik tjänstgöring bedömas ur andra synpunkter, än när det gäller spørsmålet om löneförmånerna under normal fredstjänstgöring, enär reservpersonalen under annan tjänstgöring än vanligen förekommande fredstjänstgöringsperioder kan vara helt beroende av med anställningen i reserven förenade löneförmåner. Utskottet finner sig alltså böra avstyrka motionerna I: 224 och II: 325, i vad de avse reglerna för reservpersonalens löneklassuppflyttning.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit rörande reservpersonalens lönegrads- och löneklassplacering har icke givit utskottet anledning till någon erinran.

Dyrortsplacering och tjänstgöringstraktamente.

De sakkunniga ha erinrat om att enligt nu gällande bestämmelser reservpersonal under fredstjänstgöring utom den egna bostadsorten icke åtnjuter tjänstgöringstraktamente utan endast lön efter den ortsgrupp, som förbandet där tjänstgöringen fullgöres tillhör eller till vilken tjänstgöringsorten är att hänföra. Under deltagande i s. k. kaptenskurs åtnjotes emellertid tjänstgöringstraktamente enligt de för personal på aktiv stat gällande grunder, men i stället utginge lönen endast efter lägsta ortsgrupp, d. v. s. A-ort.

Enligt de sakkunnigas mening funnes egentligen endast två alternativa system, som kunde komma i fråga, då det gällde reservpersonalens dyrorts-

placering: antingen borde lönen utgå efter tjänstgöringsortens dyrortsgrupp eller också efter bostadsortens dyrortsgrupp.

Arméchefen hade i sitt förslag intagit den ståndpunkten, att lönen borde utgå efter bostadsortens dyrortsgrupp, och tjänstgöringstraktamente skulle under angivna förhållanden utgå till all personal i reserv vid tjänstgöringens fullgörande å annan ort än bostadsorten. Arméchefen hade därvid anfört, att ur rättvisesynpunkt någon skillnad icke gjorts mellan personal med eller utan eget hushåll, enär hänsyn till detta förhållande tagits vid reglerandet av traktamentenas storlek.

De sakkunniga hade för sin del ansett sig böra ansluta sig till principen, att tjänstgöringstraktamente borde utgå till reservpersonal vid tjänstgöring under sådana förhållanden, att därav föranleddes ökning i de personliga utgifterna. För att detta skulle kunna anses vara fallet måste till en början krävas, att tjänstgöringen ägde rum utom bostadsorten under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas. Men även därutöver syntes frågan, huruvida ökade personliga utgifter kunde anses föranledda av tjänstgöringen, böra bedömas restriktivt, detta bland annat av statsekonomiska skäl. Enligt de sakkunnigas mening kunde det knappast antagas, att reservpersonal, som vore ogift eller som icke etablerat eget hushåll, genom att fullgöra tjänstgöring utom den egna bostadsorten under så relativt långa perioder som här vore fråga om förorsakades några mera betydande extra utgifter för sitt uppehälle. Tvärtom torde det i många fall förhålla sig så, att för yngre ogift reservpersonal de personliga utgifterna vore lägre under militärtjänstgöringen än eljest. Att personer med familj eller eget hushåll på annan ort än tjänstgöringsorten som regel förorsakades avsevärda merutgifter av tjänstgöringen, syntes däremot stå klart.

Med föranledande av vad sålunda anförts hade de sakkunniga funnit sig böra föreslå, att tjänstgöringstraktamente skulle under vanlig fredstjänstgöring utom bostadsorten under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas, utgå till personal i reserv med eget hushåll enligt de för sådan personal å aktiv stat vid tjänstgöring utom förläggningensorten gällande grunder. Traktamente borde dock icke komma i fråga för längre tjänstgöringsperioder än 60 dagar.

I anslutning till berörda ståndpunktstagande i traktamentsfrågan hade de sakkunniga på förut angivna grunder föreslagit, att lön skulle utgå efter mantalsskrivningsortens ortsgroup för den, som ägde åtnjuta tjänstgöringstraktamente, men efter förläggningensorten eller tjänstgöringsortens ortsgroup för övrig personal. I det förra fallet föresloges således samma princip skola tillämpas som för motsvarande fall kommit till uttryck i krigsavlöningsreglementet. Vad sålunda föreslagits i fråga om lön skulle gälla jämväl hyres- och ortstillägg, där sådant förekomme.

Såväl lön som hyres- och ortstillägg skulle utgå för dag med $\frac{1}{365}$ av årsbeloppet och utbetalas månadsvis i efterskott.

Ställföreträdande militärbefälhavaren för II. militärområdet har framhållit, att tjänstgöringstraktamente borde få utgå även under annan fredstjänstgöring

än den som åläge vederbörande enligt förordningarna om reserverna. Det syntes befogat att särskilda medel beräknades för möjliggörande av att tjänstgöringstraktamenten utbetalades till reservpersonal, som frivilligt tjänstgjorde, främst under repetitionsövningarna.

Överfältveterinären har framhållit, att även personal, som icke har eget hushåll, i regel får vidkännas extra utgifter för bostad på två håll under tjänstgöringen. Den, som styrkte sådan extra utgift, borde få ersättning för densamma.

Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen ha ansett de föreslagna bestämmelserna böra kompletteras så, att reservpersonal, som vore ogift eller icke etablerat eget hushåll, under fredstjänstgöring utom bostadsorten under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas, skulle åtnjuta inkvartering å kronans bekostnad. Lönen borde för denna personal alltjämt utgå efter den ortsgrupp, dit förläggningsorten blivit hänförd.

Arméförvaltningen har icke haft något att erinra mot de sakkunnigas förslag i och för sig. Det borde dock framhållas, att även den, som vore ogift eller icke etablerat eget hushåll, kunde under tjänstgöring utom den egna bostadsorten få vidkännas utgifter för hyra av bostad på två håll. Med hänsyn till de relativt korta tjänstgöringsperioder, varom här vore fråga, syntes emellertid av denna anledning någon jämkning i de föreslagna bestämmelserna icke påkallad.

Marinförvaltningen har framhållit, att tjänstgöringstraktamente icke borde utgå under sjökommandering, om vederbörande skulle äga rättighet att utfå sjötillägg m. fl. förmåner. Principen om åtnjutande av tjänstgöringstraktamente vid tjänstgöring utom bostadsorten för personal med eget hushåll syntes böra tillämpas till fullo och icke tidsbegränsas. Begränsning borde dock göras för de långtidsinkallade. De föreslagna bestämmelserna om tjänstgöringstraktamente skulle liksom bestämmelserna om löneklass endast vara tillämpliga under sådan fredstjänstgöring, som personal i reserven enligt blivande förordning vore skyldig att fullgöra. Det vore emellertid olägligt för den enskilde att icke förr än vid inkallelsen i vissa fall få kännedom om de avlöningsförmåner, som därunder skulle utgå, och ur avlöningsteknisk synpunkt vore förfaringssättet mindre lämpligt.

Statskontoret har framhållit, att de sakkunniga föreslagit skilda regler för reservpersonal med och utan eget hushåll. De förra skulle komma i åtnjutande av tjänstgöringstraktamente och erhålla lön efter mantalsskrivningsortens ortsgrupp; de senare däremot skulle icke få tjänstgöringstraktamente utan erhålla lön efter tjänstgöringsortens ortsgrupp. Statskontoret kunde icke ansluta sig till den tankegång, som låge bakom detta förslag. Avlöningsreglementenas bestämmelser om tjänstgöringstraktamente vore konstruerade i syfte att bereda en tjänsteman i viss lönegrad kompensation för de ökade personliga utgifter, som orsakades av att han i sin egen eller vid uppehållande av annan statens tjänst vore nödsakad att vistas utanför sin vanliga tjänstgöringsort. Kompensation vore graderad efter vederbörandes löneställning å hemorten. I fråga om reservpersonalen vore utgångsläget ett

annat. Inkomsten i vederbörandes civila verksamhet vore icke enhetligt fixerad, varför ett tjänstgöringstraktamente bestämt efter den militära tjänstegraden komme att i kompensationshänseende verka ganska ojämnt. Det syntes heller icke sakligt välgrundat att låta exempelvis en reservofficer från Stockholm (I-ort) med eget hushåll under tjänstgöring i Hässleholm (C-ort) uppbära I-ortslön + tjänstgöringstraktamente, medan hans kollega utan eget hushåll finge åtnöjas med enbart C-ortslön. De uppföringar av både ekonomisk och annan art, som reservtjänstgöringen förorsakade sina utövare, komme för övrigt att i de individuella fallen verka så olika, att de icke kunde evalveras i kontanter enligt någon enhetligt och rättvist verkande formel för beräkning av tjänstgöringstraktamenten eller dylikt. Under sådana förhållanden funne statskontoret naturligast att bibehålla den nuvarande ordningen, enligt vilken särskilt tjänstgöringstraktamente icke utginge under de relativt korta fredstjänstgöringsperioderna. Lönen syntes också i likhet med vad nu vore fallet böra för samtliga kategorier reservbefäl beräknas efter den militära tjänstgöringsortens ortsgrupp.

Försvarsväsendets lönenämnd har förklarat sig icke kunna biträda de sakkunnigas förslag, att med avseende å rätten att under tjänstgöring åtnjuta traktamente åtskillnad skulle göras mellan å ena sidan personal med och å andra sidan personal utan eget hushåll. En mera rationell lösning syntes lönenämnden vara, att all reservpersonal under tjänstgöring å inkallelseorten men utom bostadsorten under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas, komme i åtnjutande av tjänstgöringstraktamente eller, såvitt anginge underbefäl, kommenderingstillägg. Traktamentet syntes lämpligen böra utgå med det reducerade belopp, som jämlikt tilläggsbestämmelserna till militära avlöningsreglementet tillkomme personal för tiden från och med sextonde dygnet. Vad kommenderingstillägget beträffade, torde detsamma böra utgå med 1 krona respektive med 60 öre till underbefäl med respektive utan eget hushåll. Vid nu angiven lösning syntes lön genomgående böra utgå enligt kyrkobokföringsortens ortsgrupp. Kyrkobokföringsorten torde nämligen bättre än mantalsskrivningsorten svara mot de faktiska bosättningsförhållandena.

Svenska arméns reservofficersförbund har icke funnit det motiverat, att annan åtskillnad mellan reservofficerare med respektive utan eget hushåll gjordes än att traktamentet för den senare gruppen bestämdes till lägre belopp på enahanda sätt, som funnes stadgat i 6 kap.1 § 1 mom. tilläggsbestämmelserna till militära avlöningsreglementet. *Flygvapnets reservofficersförbund* har anfört liknande synpunkter.

Svenska flottans reservofficersförbund har ansett, att tjänstgöringstraktamente borde utgå under hela den tid vederbörande vistades utom bostadsorten, förslagsvis reducerat med 50 procent efter de första 60 dagarna. För långtidsinkallade borde givetvis särskilda bestämmelser utfärdas.

Kustartilleriets reservofficersförbund har icke funnit den föreslagna begränsningen av traktamentet till 60 dagar skälig.

Försvarsväsendets underbefälsförbund har anfört liknande synpunkter

som svenska arméns reservofficersförbund. Därjämte har underbefälsförbundet erinrat om att enligt nu gällande föreskrifter i tilläggsbestämmelserna till manskapsavlöningsreglementet beställningshavare av det fast anställda manskapet icke kunde åtnjuta tjänstgöringstraktamente under tjänstgöring i trupp eller då inkvartering och förplägnad in natura genom kronans försorg eljest kostnadsfritt tillhandahölles. Under sist angivna förhållanden utginge i stället kommenderingstillägg enligt därom utfärdade föreskrifter.

Departementschefen har för egen del i detta ämne anfört följande.

Frågan huruvida personal i reserv vid fredstjänstgöring utom bostadsorten skall erhålla gottgörelse för därigenom åsamkade merutgifter är särskilt svåröst av den anledningen, att reservpersonalen består av personer med de mest skilda ekonomiska förutsättningar. Stats- och kommunalanställda ha i allmänhet möjlighet att fullgöra tjänstgöringen under sådan ledighet, att åtminstone en del av den civila lönen får behållas. För vissa privatanställda torde detsamma gälla. I sådana fall lära oftast de sammanlagda löneförmånerna från civil och militär tjänst täcka även ifrågavarande merutgifter. Till reserverna hör emellertid även personal ur befolkningsgrupper, där nyssnämnda möjligheter ofta icke stå till buds. Genom tillkomsten av det värnpliktiga befälet har en väg till reservanställning öppnats, som tillför reserverna sådan personal i större utsträckning än tidigare. Särskilt med hänsyn till sistnämnda personal finner jag, lika med de sakkunniga och flertalet av remissmyndigheterna, det vara skäligt, att reservpersonalen i princip kompenseras för de särskilda utgifter, som uppkomma vid tjänstgöring utom bostadsorten. Dylika utgifter torde visserligen uppstå för såväl personal med eget hushåll som annan personal. Det synes dock icke kunna förnekas, att de för personal med eget hushåll få den största betydelsen. Jag anser därför, att sistnämnda personal vid fredstjänstgöring utom bostadsorten under sådana förhållanden att det vanliga kvarteret icke kan bibehållas bör erhålla särskild ersättning för därigenom uppkomna kostnader. Däremot kan jag icke ansluta mig till de från olika håll framförda förslagen om liknande förmån åt personal utan eget hushåll.

Beträffande ersättningsens belopp finner jag mig icke kunna godtaga de sakkunnigas förslag. Med hänsyn till att personalen på förhand äger kännedom om den tjänstgöring, varom här är fråga, såväl till omfattningen som beträffande tid och plats, torde de för tjänstgöring utom förläggningssorten avsedda tjänstgöringstraktamentena få anses alltför höga. Såsom lämpliga belopp vill jag i stället föreslå

för kapten (motsvarande)	6 kronor per dygn
» löjtnant (motsvarande)	5 » » »
» fänrik och fanjunkare (motsvarande)	4 » » »
» sergeant (motsvarande)	3 » » »

Då jag förutsätter, att underbefäl alltid erhåller inkvartering och förplägnad genom kronans försorg, anser jag icke något belopp böra bestämmas för sådan personal.

Nu berörda ersättning, som för att skiljas från tjänstgöringstraktamente lämpligen synes kunna benämnas reservbefälstraktamente, bör under en och samma tjänstgöringsperiod icke utgå för längre tid än 60 dygn. I övrigt torde samma grunder som stadgats för tjänstgöringstraktamente böra i tillämpliga delar gälla. Rätt till reservbefälstraktamente bör sålunda exempelvis icke föreligga under sjökommendering, då sjötillägg utgår.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att lön skall utgå efter mantalsskrivningsortens ortsgrupp för den, som äger åtnjuta reservbefälstraktamente, men

efter förläggningens eller tjänstgöringsortens ortsgrupp för övrig personal. Därest i något enstaka fall skulle inträffa, att lön efter mantalsskrivningsortens ortsgrupp jämte reservbefälstraktamente icke skulle uppgå till samma belopp som lön, beräknad efter förläggningens eller tjänstgöringsortens ortsgrupp, bör dock sistnämnda belopp utgå.

Vad slutligen angår frågan om dyrortsplacering och reservbefälstraktamente vid annan tjänstgöring än den ordinarie fredstjänstgöringen, hänvisar jag till vad jag i det följande anför i samband med behandlingen av de sakkunnigas yttrande rörande långtidsinkallad personals förmåner.

I förenämnda likalydande *motioner I: 224 och II: 325* har på anförda skäl yrkats, att traktamente skall utgå till all reservpersonal vid tjänstgöring utom bostadsorten och att skillnaden i merkostnader för personal med respektive utan eget hushåll bör komma till uttryck endast i storleken av de traktamenten, som böra utgå till de olika personalgrupperna.

Vidare har i de likalydande *motionerna I: 225 och II: 324* yrkats, dels att furir i reserven med eget hushåll skall under fredstjänstgöring äga åtnjuta hyres- och ortstillägg efter mantalsskrivningsortens ortsgrupp, dels ock att sådan furir under fredstjänstgöring skall äga åtnjuta kommenderingstillägg enligt för motsvarande personal på aktiv stat gällande grunder.

Utskottet kan icke dela de sakkunnigas och departementschefens förslag, att med avseende å rätten att under tjänstgöring åtnjuta traktamente åtskillnad skulle göras mellan å ena sidan personal med och å andra sidan personal utan eget hushåll. Sådan åtskillnad göres nämligen icke i andra fall, då befattningshavare i statens tjänst fullgör tjänstgöring å annan ort än sin vanliga bostads- eller tjänstgöringsort. Det kan enligt utskottets mening icke vara lämpligt att för reservpersonalens del införa nya principer. Utskottet finner sig sålunda i fråga om traktamentsersättning i stället böra föreslå bestämmelser av i huvudsak det innehåll, som i avgivet utlåtande förordats av försvarsväsendets lönenämnd. Till furirer bör i stället för traktamente utgå kommenderingstillägg enligt av lönenämnden angivna grunder, medan hyres- och ortstillägg bör utgå på sätt i *motionerna I: 225 och II: 324* föreslagits.

Vad departementschefen i övrigt föreslagit under nu förevarande rubrik har icke föranlett någon erinran från utskottets sida.

Avlöningsförmåner i övrigt.

De sakkunniga ha beträffande ekiperingshjälp föreslagit, att ekiperingshjälpens belopp vid armén måtte bestämmas till 700 kronor vid första anställning såsom officer eller underofficer, och att en ytterligare ekiperingshjälp på 150 kronor måtte utbetalas vid befordran till kapten respektive fanjunkare. För värnpliktsanställd personal i arméns reserver har ekiperingshjälpen föreslagits skola utgå med 400 kronor.

Vid flottan har ekiperingshjälpen av de sakkunniga ansetts böra bestämmas till 1,000 kronor för såväl officerare och vederlikar som underofficerare, och för kustartilleriets del har föreslagits samma ekiperingshjälp som för motsvarande personal vid armén. För värnpliktsanställda vid flottan och marin-

Utskottet.

intendenturkåren har ekiperingshjälpen föreslagits till ett belopp av 600 kronor.

Ekiperingshjälpen åt personal i flygvapnets reserv har föreslagits skola utgå med 1,000 kronor.

De sakkunniga ha vidare, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för närvarande, föreslagit, att personal i reserv under tjänstgöring skall åtnjuta lön samt i förekommande fall hyres- och ortstillägg, icke blott för den tid, varunder vederbörande deltagar i tjänstgöringen, in- och utryckningsdagar inräknade, utan även *dels* enligt de för motsvarande personal på aktiv stat gällande grunder vid förhinder att deltaga i tjänstgöringen på grund av olycksfall i tjänsten eller till följd av i tjänsten ådragen yrkesjukdom eller svårare smittsam sjukdom, *dels ock* vid förhinder att deltaga i tjänstgöringen på grund av sjukdom i andra fall än nyss sagts samt vid tjänstledighet av annan anledning under sammanlagt högst $\frac{1}{10}$ av tjänstgöringstiden, med skyldighet för vederbörande att, där Kungl. Maj:t ej finner skäl medgiva annat, för tid härutöver å lönen vidkännas tjänstledighetsavdrag enligt de för motsvarande beställningshavare på aktiv stat gällande grunder. De sakkunniga hade icke ansett sig kunna ifrågasätta, att, såsom arméchefen i sin skrivelse antytt, lön skulle efter tjänstgöringens slut utgå till den som på grund av olycksfall i tjänsten eller i tjänsten ådragen yrkesjukdom fortfarande vore oförmögen till arbete. Frågan om de ersättningar som i sådana fall borde utgå syntes höra hemma i olycksfallsförsäkringslagstiftningen och icke i reservförordningarna.

De sakkunniga ha därjämte föreslagit, att personal i reserv skall äga rätt till sjukvård enligt för motsvarande personal på aktiv stat gällande grunder såväl under tjänstgöring som vid vissa förhållanden efter tjänstgöringens slut.

Ytterligare ha de sakkunniga föreslagit vissa förmåner, som redan enligt nu gällande bestämmelser tillkomma reservpersonalen. För inställelse till tjänstgöring skulle personal i reserv erhålla fri resa från bostadsorten (hemvistet i kyrkobokföringsorten) samt traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet. Den, som styrkte, att han vid resans anträdande stadigvarande uppehållit sig å annan än nämnda ort, ägde åtnjuta fri resa från dåvarande vistelseorten inom riket eller, vid vistelse utom riket, från den plats inom riket, å vilken han vid resan först inträffade. För återfärd från tjänstgöring skulle tillgodonjutas enahanda förmåner som vid resa för inställelse till tjänstgöring. För personal å aktiv stat gällande bestämmelser angående förmåner vid resa för förrättning i statens ärenden skulle äga motsvarande tillämpning för personal i reserv.

De sakkunniga ha slutligen, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för närvarande, föreslagit, att personal i arméns reserver skulle äga att enligt de för motsvarande personal på aktiv stat gällande grunder uppbära vissa andra förmåner, nämligen flygtillägg, mekanikertillägg, elevtillägg och flygtraktamente. Personal i marinens reserver ägde enligt de för motsvarande personal på aktiv stat gällande grunder uppbära sjötillägg, er-

sättning för omhänderhavande av uppbörd, särskilda förmåner under tjänstgöring å vissa fartyg, flygtillägg, mekanikertillägg, elevtillägg, flygtraktamente, mässpenningar, representationspenningar, lönetillägg för riktare, plutonsbefälhavare vid luftvärnsartilleriet och avståndsobservatörer samt särskilda förmåner vid utförande av dykeriarbeten. Enligt de för motsvarande personal på aktiv stat gällande grunder skulle personal i flygvapnets reserv äga uppbära flygtillägg, mekanikertillägg, elevtillägg, flygtraktamente, sjö-tillägg, ersättning för omhänderhavande av uppbörd och mässpenningar.

Till all personal i reserv borde utgå rörligt tillägg å lön under samma förutsättningar och enligt enahanda grunder, som gällde för personal på aktiv stat.

Rörande de sakkunnigas skäl för de sålunda framställda förslagen får utskottet hänvisa till i propositionen (sid. 61—65) lämnad redogörelse.

I de avgivna *utlåtandena* hava från flera håll framställts erinringar mot att reservpersonalen icke ansetts böra göras berättigad till lön och fri sjukvård efter tjänstgörings slut i de fall, då vederbörande under tjänstgöringen drabbats av olycksfall eller ådragit sig sjukdom, i vidare mån än att fri sjukvård skulle få åtnjutas under en tid av högst sex månader, därest vederbörande intagits å sjukdomsanstalt före tjänstgöringens slut. Vidare hava i vissa utlåtanden framställts förslag om ökad rätt till ekiperingshjälp. En redogörelse för innehållet i utlåtandena finnes intagen i propositionen å sid. 65—68.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Då extra bataljonsläkare med hänsyn till anställningens löslighet icke torde böra tillerkännas ekiperingsbidrag under aktiv tjänst, finner jag det skäligt, att sådan läkare vid första anställning i reserv erhåller ekiperingshjälp såsom reservanställd officer och underofficer. I övrigt torde de sakkunnigas förslag rörande ekiperingshjälp kunna godtagas. Jag vill emellertid framhålla, att de belopp för ekiperingshjälpen, som jag sålunda förordar, närmast avse nästkommande budgetår och därför icke böra fastlåsas i de blivande författningarna. Dessa böra endast innehålla ett stadgande om att ekiperingshjälp må utgå på sätt i särskild ordning bestämmas. Med hänsyn till variationerna i priserna för de olika persedlarna samt möjligheten av ändringar i fråga om personalens skyldighet att hålla sig med vissa persedlar torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att årligen i samband med medelsäskandena för riksdagen framlägga förslag om ekiperingshjälpens belopp för olika personalgrupper.

Under fredstjänstgöring synes reservpersonalen böra liksom hittills äga rätt till fri sjukvård enligt för motsvarande personal på aktiv stat gällande grunder. I anledning av vissa under remissbehandlingen framförda påpekanden vill jag framhålla, att denna förmån givetvis bör tillkomma även marin- och flygunderingenjörer, varvid för mariningenjör av 2:a graden respektive flygingenjör av 3:e graden gällande bestämmelser torde få tillämpas. Reservpersonalen lär dessutom böra erhålla lön samt i förekommande fall hyres- och ortstillägg vid förhinder att deltaga i tjänstgöringen i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit.

Efter tjänstgöringens slut bör lön principiellt icke utgå. Icke heller torde rätt till sjukvård efter tjänstgöringens slut böra stadgas i vidare mån än att den, som redan intagits på sjukvårdsanstalt, bör erhålla fortsatt anstaltsvård, lämpligen dock i högst sex månader. Såväl sjukersättning som fri sjukvård

utöver vad nyss sagts bör för tiden efter tjänstgöringens upphörande regleras av olycksfallsförsäkringslagstiftningen. 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1929 års yrkessjukdomsförsäkringslag torde också äga tillämpning å reservpersonalen. Emellertid kan det såsom riks-försäkringsanstalten ifrågasatt befinnas lämpligt, att nämnda personal i stället hänföres under 1927 års militärsättningsförförordning. Frågan härom liksom om sjukersättningens belopp och sjukvårdsförmånens omfattning kommer att utredas i samband med den översyn av vissa bestämmelser i sistnämnda förordning, varom jag av andra skäl föranstaltat.

Mot de sakkunnigas förslag i fråga om rese- och traktamentsersättning har jag intet att erinra.

De av de sakkunniga särskilt uppräknade förmånerna, som skola tillkomma reservpersonalen under tjänstgöring, torde såsom lönenämnden framhållit böra kompletteras med en bestämmelse om att reservpersonalen skall äga rätt att utbekomma uniformspersedlar och materialier m. m. ävensom att nyttja skyddsbeklädnad m. m. enligt samma grunder som gälla för motsvarande aktiva personal. Dessutom synes tjänstgöringstraktamente eller i förekommande fall kommanderingstillägg böra utgå, dock med avdrag för vad vederbörande för samma tid uppbär i reservbefälstraktamente.

Å lön till reservpersonal bör utgå rörligt tillägg enligt vad de sakkunniga föreslagit. Däremot torde icke, såsom ifrågasatts, reservpersonalen böra erhålla kallortstillägg.

Någon särskild ekonomisk förmån för att stimulera rekryteringen av reservofficerare vid vissa norrländska förband anser jag ej böra ifrågakomma.

I de förberörda *motionerna I: 224* och *II: 325* har framhållits, att vad i propositionen föreslagits därom, att endast den som vid tjänstgöringens slut redan intagits på sjukvårdsanstalt skall erhålla fortsatt anstaltsvård under högst sex månader och att lön därunder icke skall utgå utan ersättningen regleras enligt olycksfallsförsäkringslagen, icke anses tillfredsställande. Det syntes vara rätt och billigt, att denna personal vid oförmåga till arbete på grund av olycksfall i tjänsten eller till följd av i tjänsten ådragen yrkessjukdom eller dylikt berättigas att erhålla lön och fri sjukvård under viss tid, förslagsvis högst sex månader, efter tjänstgöringens slut, därest vederbörande icke dessförinnan tillfrisknat.

Utskottet.

Vidkommande först den motionsvis berörda frågan angående ersättning till reservpersonal, som under tjänstgöringen drabbats av olycksfall eller i tjänsten ådragen sjukdom och till följd därav icke är arbetsför vid tjänstgöringsperiodens slut, finner utskottet i likhet med motionärerna och vissa av remissmyndigheterna de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna vara mindre tillfredsställande. Då departementschefen emellertid ansett desamma böra tills vidare tillämpas i avvaktan på resultatet av pågående översyn av vissa bestämmelser i 1927 års militärsättningsförförordning, finner sig utskottet icke böra framställa förslag om ändring i de av de sakkunniga föreslagna och departementschefen förordade bestämmelserna. Utskottet förutsätter emellertid, att utredningen skall bedrivas med sådan skyndsamhet, att på densamma grundat förslag skall kunna föreläggas nästa års riksdag.

Vad departementschefen i övrigt föreslagit under nu förevarande rubrik har icke givit utskottet anledning till någon erinran.

Pensionsförmåner.

De sakkunniga ha framhållit, att de föreslagna principerna om reservanställningens uppdelande på ett flertal perioder föranleda vissa ändringar gentemot vad som nu gäller i fråga om reservpersonalens pensionsförhållanden.

De sakkunniga ville i detta hänseende erinra därom, att förtidsavgången och reservutnämnd personal, som i vederbörlig ordning fullgjort föreskriven tjänstgöringsskyldighet, enligt nu gällande bestämmelser efter fyllda 55 år tilldelades årlig pension, officer (likställd) med 900 kronor och underofficer med 672 kronor, ävensom att personalen i fråga i allmänhet vore berättigad att efter fyllda 42 år utbekomma i stället för pension ett mot dennas efter 5 procent kapitaliserade värde svarande belopp.

De sakkunniga hade ansett sig böra acceptera den av arméchefen föreslagna principen om pensionsbeloppens differentiering alltefter den tid vederbörande kvarstått i reserv, och hade funnit sig böra föreslå, att pensionen skulle utgå med skilda belopp allteftersom vederbörande kvarstått i reserv intill utgången av de år, varunder han uppnått 38, 47 eller 55 år. Pensionen för den, som allenast kvarstått 38-årsperioden ut, hade de sakkunniga ansett böra sättas till 780 kronor för officer och 600 kronor för underofficer. För den som kvarstått i reserv till och med det kalenderår, varunder han fyllt 47 år, föresloge de sakkunniga, att pensionsbeloppet bestämdes till 1,020 respektive 780 kronor, alltså något högre än den nuvarande reservpensionen. Slutligen föresloge de sakkunniga, att den som kvarstått i reserv till och med utgången av det kalenderår, varunder 55 års ålder uppnåddes, skulle få det av arméchefen föreslagna högsta pensionsbeloppet, 1,200 respektive 900 kronor om året. Värnpliktsanställd personal, som kvarstått i reserv intill utgången av det kalenderår, varunder 55 års ålder uppnåddes, borde erhålla pension med 240 kronor om året för officer och 180 kronor om året för underofficer.

Tiden för tillträddandet av pension syntes böra bestämmas till utgången av det kalenderår, varunder 55 års ålder uppnåddes, i stället för, såsom nu, fyllda 55 år.

I fråga om rätten för reservanställd personal att själv utbekomma reservpensionens kapitaliserade värde föresloge de sakkunniga icke någon principiell ändring i förhållande till vad som nu gällde. Reglerna hade emellertid måst jämkas efter det föreslagna nya förhållandet, att högre pensionsbelopp intjänades efter längre anställningstid i reserv.

För sådan reservpersonal, beträffande vilken den första anställningstiden i reserv icke utginge förrän med det kalenderår, varunder 47 års ålder uppnåddes, d. v. s. personalen i flottans och flygvapnets reserv samt civilmilitär personal, borde pension överhuvud icke anses intjänad förrän vid utgången av nämnda år.

Vad därefter beträffade den i nu gällande reservbefälsförordningar stadgade

rätten för efterlevande anhöriga eller annan rättsinnehavare till avliden reservpersonal att utbekomma ett mot pensionens kapitalvärde vid tiden för dödsfallet svarande belopp hade de sakkunniga funnit sig böra föreslå införande av en betydelsefull nyhet, innebärande att om pensionstagare avlede och det belopp, som han inalles uppburit i pension, icke uppginge till det belopp, som han i stället för pension skulle kunnat uppbära vid utgången av det kalenderår, varunder 55 års ålder uppnåddes, skillnaden mellan sistnämnda belopp och vad han uppburit skulle utbetalas till hans efterlevande anhöriga eller annan rättsinnehavare.

I fråga om pensionsbeloppens storlek borde påpekas, att å de nuvarande pensionerna utginge dyrtidstillägg enligt därom gällande bestämmelser. Härutinnan hade de sakkunniga icke föreslagit någon ändring enär därmed skulle följa en avsevärd reell förbättring av förmånerna för dem, som i stället för pension uttog mot pensionens värde svarande kapitalbelopp; å sådant kapitalbelopp beräknades nämligen för närvarande icke dyrtidstillägg.

Militärbefälhavaren för III. militärområdet har ifrågasatt, om icke större skillnad mellan pensionsbeloppen för avgång vid 47 och 55 år borde fastställas.

Arméförvaltningen har ansett mindre lämpligt att fastställa pensionsbelopp, å vilka dyrtidstillägg skulle utgå.

Marinförvaltningen har funnit de föreslagna bestämmelserna rörande pensioner komplicerade och ägnade att medföra avsevärt ökat administrativt arbete på grund av den långt gående differentieringen.

Statskontoret har förordat väsentlig begränsning av pensionsförmånerna för reservpersonalen.

Försvarsväsendets lönenämnd har icke funnit hinder möta att jämväl på förevarande område övergå till systemet med rörligt tillägg. För kapitalbeloppets beräkning kunde användas sådan ändrad räntefot, att det reella kapitalvärdet bibehölls vid oförändrad nivå.

Svenska arméns reservofficersförbund har förklarat, att det syntes rimligt att annan räntefot än 5 procent, förslagsvis 3 eller 3.5 procent, fastställdes för de fall, där rätt föreläge att utbekomma kapitaliserat värde av pension.

Även ovanberörda *marinintendenter i reserven* ha ansett procentsatsen för kapitaliseringen av pensionen för hög.

* *Kustartilleriets reservofficersförbund* har uttalat, att det förefölle skäligt och lämpligt, att den personal, som kvarstannade med tjänstgöringsskyldighet i fredstid i reserven till högre levnadsålder än 55 år, finge en högre pension, när den sedan avginge vid respektive 60 eller 65 års ålder.

Flygvapnets reservofficersförbund har funnit, att pensionsbeloppen med hänsyn till den senare utbetalningen och den längre tjänstgöringstiden måste anses för små i jämförelse med nu utgående pension. Pensionens kapitaliserade värde borde beräknas efter 3 procent.

Svenska reservunderofficersförbundet har ansett, att personal, som entledigats från sin anställning i reserv, på grund av vid läkarundersökning befunnen oduglighet till krigstjänst, skulle erhålla pensionsbrev utan prövning av Kungl. Maj:t.

Departementschefen har för egen del anfört följande:

Anställningstidens indelning i perioder nödvändiggör en viss differentiering av pensionerna. För att undvika alltför komplicerade föreskrifter synes man emellertid icke böra bestämma särskilda pensionsbelopp för anställning under de båda sista perioderna. Att icke medgiva pension för personal, som avgår vid slutet av den period, varunder 38 år uppnås, kan icke anses överensstämma med rättvisa och billighet. Till statskontorets förslag, att pensionen för den, som avgår ur reserv före det kalenderår, varunder 55 års ålder uppnås, skulle ersättas med en gratifikation å exempelvis 2,500 kronor, kan jag icke heller ansluta mig, då en sådan anordning skulle innebära en försämring av de nuvarande villkoren, som kan befaras äventyra rekryteringen. Jag finner mig alltså böra tillstyrka, att olika pensionsbelopp bestämmas skola utgå för anställning under de perioder, som sluta med utgången av de kalenderår, varunder respektive 38, 47 och 55 års ålder uppnås.

Det måste anses önskvärt, att rörligt tillägg utgår å pensionerna i stället för dyrtidstillägg såsom de sakkunniga tänkt sig. Från denna utgångspunkt synes den årliga pensionen böra bestämmas till 840 kronor för officer och 660 kronor för underofficer vid avgång tidigast med utgången av det kalenderår, då 38 år uppnåtts, till 1,080 kronor för officer och 840 kronor för underofficer vid avgång tidigast med utgången av det kalenderår, då 47 år uppnåtts, ävensom till 270 kronor för värnpliktsanställd officer och 1,320 kronor för annan officer samt 210 kronor för värnpliktsanställd underofficer och 1,020 kronor för annan underofficer vid avgång tidigast med utgången av det kalenderår, då 55 år uppnåtts.

Liksom hittills bör reservpersonalen äga möjlighet att på en gång uttaga ett mot pensionens kapitaliserade värde svarande belopp. Vid beräkningen av det kapitaliserade värdet bör, i likhet med vad som för närvarande gäller och de sakkunniga förutsatt, hänsyn tagas endast till själva pensionsbeloppet men ej till därå utgående tillägg. Den av mig här förut förordade höjningen av pensionsbeloppen i förhållande till de sakkunnigas förslag medför emellertid en höjning jämväl av de kapitaliserade värdena. För denna höjning saknas i och för sig skäl, eftersom pensionsbeloppens höjning i princip endast innebär, att en del av dyrtidstillägget inräknats i pensionsbeloppen. Härtill kommer, att det ur social synpunkt är angeläget att möjligheten att uttaga pensionen i form av ett engångsbelopp begagnas endast i undantagsfall. Arméförvaltningen har anvisat två olika utvägar att undvika höjningen av de kapitaliserade värdena. Antingen skulle till grund för kapitaliseringen läggas endast viss del av pensionsbeloppen eller också skulle kapitaliseringen ske efter en något högre procentsats än de sakkunniga föreslagit. Förstnämnda utväg synes emellertid med hänsyn till uppkommande tekniska svårigheter icke böra ifrågakomma. Vad beträffar procentsatsen vill jag erinra därom, att densamma från personalhåll ifrågasatts skola närmare anknytas till gällande ränteläge och sålunda fastställas till tre eller tre och en halv procent. En dylik sänkning av procentsatsen skulle direkt uppmuntra till uttagning av pension i form av engångsbelopp och kan därför icke av mig biträdas; fastmer synes med hänsyn till det förut anförda den av de sakkunniga föreslagna procentsatsen, fem procent, böra höjas. Jag har därför övernått att föreslå kapitaliseringsprocents fastställande till sex procent. Då emellertid en höjning, motsvarande den verkställda uppräknings av pensionsbeloppen, icke torde uppgå till mer än ungefär en fjärdedels procent, har jag dock slutligen stannat för att icke föreslå någon ändring av hittills gällande procentsats och förordar alltså, att kapitaliseringen bestämmas skola ske efter fem procent.

Utöver vad jag nu anfört har jag intet att erinra mot de sakkunnigas förslag i fråga om pensionsförhållandena. Ifrågasatt skattefrihet eller skattelindring för vad anhöriga kunna komma att erhålla vid pensionsberättigads dödsfall torde icke böra prövas i detta sammanhang.

Utskottet.

Vad departementschefen föreslagit beträffande pensionsförmåner till reservpersonalen har utskottet funnit sig böra tillstyrka.

Långtidsinkallad personals förmåner.

Under denna rubrik har *departementschefen*, efter att hava lämnat en redogörelse för de sakkunnigas förslag och för innehållet i de däröver avgivna utlåtandena, vilken redogörelse finnes intagen å sid. 76—81 i propositionen, uttalat följande.

Såsom de sakkunniga erinrat förutsätter 1942 års försvarsbeslut, att reservpersonal i ej ringa omfattning skall efter frivilligt åtagande kunna inkallas till mera kontinuerlig tjänstgöring i fredstid. Motivet till denna anordning har enbart varit strävan att åvägabringa en viss elasticitet i försvarsväsendets personalorganisation. Vid beräkningarna rörande de fasta personalkadrens storlek har sålunda vid försvarsbeslutet förutsatts, att vissa kompaniofficers- och underofficersbeställningar, som bort upptagas på ordinarie stat, skola ersättas med till tjänstgöring inkallade officerare och underofficerare i reserven, antingen reservutnämnda eller pensionsavgångna. Genom denna anordning, som sålunda innebär en reduktion av den eljest erforderliga ordinarie personalen, kan vid förefallande behov ernås en sammankrympning utan större omgång eller svårigheter av den totala befälskadern.

Vid anordningens genomförande uppkomma dock två problem, som redan nu måste upptagas till diskussion, nämligen dels den till mer kontinuerlig tjänstgöring inkallade reservpersonalens löneförmåner under tjänstgöringen, dels denna personals överförande till huvudsakligen civil verksamhet efter tjänstgöringens upphörande.

De avlöningsförmåner, som jag i det föregående förordat, äro avsedda att äga direkt tillämpning endast vid sådan fredstjänstgöring, som skall åligga personalen enligt förordningarna om reserverna. I princip föreligger emellertid icke hinder för att tillämpa samma bestämmelser vid frivillig fredstjänstgöring av såväl kortare som längre varaktighet. Tvärtom finner jag övervägande skäl tala för tillämpning av dessa bestämmelser även i förevarande fall men utgår härvid i likhet med de sakkunniga från att vissa jämförelser kunna vara motiverade. Lämpligen bör åt Kungl. Maj:t överlätas att på grundval av de tidigare förordade, för ordinarie fredstjänstgöring avsedda lönegrunderna bestämma avlöningsförmånerna för reservbefäl vid annan fredstjänstgöring.

Vad beträffar den långtidsinkallade personalens förhållanden efter tjänstgöringens upphörande vill jag till en början i anledning av vad vissa remissmyndigheter anfört framhålla, att någon skyldighet för staten att svara för personalens fortsatta försörjning givetvis icke kan föreligga, då ju tjänstgöringen fullgjorts efter frivilligt åtagande. Att låta långtidsinkallade inträda på aktiv stat, torde med hänsyn till den frivilliga tjänstgöringens syfte och till önskvärheten av att den normala befälsrekryteringen och beföringsgången icke under fredsförhållanden mer avsevärt rubbas endast kunna ifrågakomma i sällsynta undantagsfall. Befattningar, som avsetts för särskilda personalkategorier, kunna icke heller disponeras för här ifrågavarande

ändamål i sådan utsträckning, att berörda kategoriers skäliga anspråk åsidosättas. Över huvud taget böra icke på grund av den frivilliga tjänstgöringen regelmässigt kunna påräknas förmåner av här ifrågavarande art. Å andra sidan tala icke minst med hänsyn till motivet för reservbefälets ianspråktagande för här avsedd tjänstgöring vissa billighetsskäl för att den personal, som disponerats för ändamålet, icke efter slutfört uppdrag av staten lämnas att, måhända efter lång tids oavbruten tjänstgöring inom försvarsväsendet, helt på egen hand finna sin försörjning på andra områden. Jag finner det naturligt, att staten i sådana fall, där svårigheter föreligga för övergång till annan verksamhet, söker underlätta sådan övergång eller genom utbetalande av avskedsersättning minska olägenheterna för den enskilde av militärtjänstgöringens upphörande. Rörande vilka åtgärder som i dessa hänseenden böra vidtagas är det, såsom från något håll framhållits, ännu för tidigt att yttra sig. Säkrare erfarenheter måste avvaktas rörande i vilken omfattning reservbefälet tages i anspråk för dessa ändamål och vilka personer som ställa sig till förfogande för sådan tjänstgöring. För att förminska de svårigheter, som möjligen i en framtid kunna uppkomma till följd av ifrågavarande åtgärder för höjande av försvarsorganisationens elasticitet, bör eftersträvas att i görligaste mån för här avsedd tjänstgöring taga i anspråk pensionsavgången personal liksom även att i omgångar uppdelas den tjänstgöring, som måste fullgöras.

Av det anförda framgår, att jag icke anser mig böra för närvarande förorda några generella bestämmelser för ersättning efter tjänstgöringens upphörande till långtidsinkallat reservbefäl utan utgår från att dessa frågor i avbidan på säkrare erfarenheter prövas från fall till fall.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen uttalat under nu förevarande rubrik.

Utskottet.

e. Särskilda bestämmelser.

De sakkunniga ha framhållit, att enligt nu gällande reservbefälsförordningar förtidsavgångna och i reserven utnämnda officerare, underofficerare och civilmilitära personer, som tillerkänts reservpension eller utbekommit däremot svarande värde, äro skyldiga att kvarstå i reserv intill fyllda 65 år.

Då även efter reservinstitutionens omläggning den, som erhållit den dyrbara utbildningen till officer eller underofficer i reserv och därefter gjort sig berättigad till den förmån, som pensionen utgjorde, borde under längre tid än vanliga värnpliktiga vara tillgänglig för inkallelse till krigstjänstgöring, hava de sakkunniga föreslagit, att värnpliktslagens stadganden om värnpliktiga i tillämpliga delar skola erhålla motsvarande giltighet å denna personal till och med det år, under vilket vederbörande fyllde 65 år. Härigenom skulle säkerställas möjligheten att till krigstjänstgöring inkalla den förutvarande reservpersonal, som man ansåge sig hava behov av.

De sakkunniga ha även föreslagit, att vad i bestämmelserna om reserverna sades om aktiv stat även skulle avse övergångsstat, avgångsstat och disponibilitetsstat. Fredstjänstgöringsskyldighet skulle dock icke åligga den, som avgått med pension från beställning på övergångsstat, till vilken han frivilligt överförts, eller på avgångsstat eller disponibilitetsstat. De sakkunnigas för sistnämnda förslag anförda skäl hava återgivits å sid. 83 och 84 i propositionen.

Överbefälhavaren har på anförda skäl uttalat viss tveksamhet om lämpligheten att införa de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna rörande tjänstgöringsskyldighet för förutvarande reservpersonal.

Marinchefen har ifrågasatt, om det icke vore lämpligare, att reservpersonalens avskedstagande endast innebure befrielse från tjänstgöringsskyldighet i fredstid och att återinträde i reserven automatiskt ägde rum vid inkallelse under försvarsberedskap eller mobilisering.

Försvarsväsendets lönenämnd har beträffande krigstjänstgöringsskyldigheten för pensionerad personal ifrågasatt, huruvida icke det av de sakkunniga avsedda syftet i stället kunde vinnas därigenom, att den, som uppfyllt stadgade villkor för erhållande av pension, kvarhölls i reserven, förslagsvis intill utgången av det år, under vilket 60 års ålder uppnåddes, med skyldighet för vederbörande att tjänstgöra, då värnpliktiga inkallades till tjänstgöring jämlikt 28 § värnpliktslagen.

Svenska arméns reservofficersförbund har, såsom närmare framgår av vad förbundet anført under avsnittet »Avgång ur reserv», avstyrkt förslaget om krigstjänstgöringsskyldighet för pensionerad reservpersonal.

Kustartilleriets reservofficersförbund har i samma fråga anført, att förbundet funne de sakkunnigas förslag i flera avseenden betänkligt, och utvecklade skälen för denna sin uppfattning.

Även *andra myndigheter* och *personalorganisationer* hava uttalat vissa betänkligheter mot de sakkunnigas förslag till särskilda bestämmelser rörande tjänstgöringsskyldigheten efter avgång ur reserven.

Departementschefen har för egen del i detta ämne anført följande.

Enligt vad jag i det föregående förordat skall personal, som icke finnes vara lämplig för fortsatt tjänstgöring, ej medgivas anställning under ny anställningsperiod. Det är emellertid givet, att under krigsförhållanden även sådan personal och i än högre grad den, som ehuru fullt lämplig för fortsatt tjänstgöring frivilligt utträtt ur reserv, kan behöva tagas i anspråk. Så länge den ur reserv avgångne icke uppnått 47 års ålder, kan han också jämlikt 28 § värnpliktslagen inkallas till tjänstgöring. Men för personal, som överskridit nämnda ålder, måste särskild förpliktelse föreskrivas. Vad de sakkunniga i sådant hänseende föreslagit finner jag i och för sig antagbart. Med hänsyn till att behovet i krigsorganisationen av personal, som överskridit 47 års ålder, torde vara ganska ringa, synes emellertid skyldigheten för sådan personal att såsom värnpliktig fullgöra krigs- och beredskapstjänstgöring kunna begränsas dels att gälla endast intill utgången av det kalenderår, varunder vederbörande fyller 55 år, dels ock att avse allenast tjänstgöring i den grad, som vederbörande under reservanställningen senast innehåft. I den mån, såsom gjorts gällande, den som frivilligt utträtt ur reserv drabbas hårdare av denna förpliktelse innebär detta icke annat än att större krav alltid och särskilt i ett för landet allvarsamt läge ställas på dugligt folk.

Till de sakkunnigas i detta avsnitt berörda förslag i övrigt ansluter jag mig.

I de likalydande *motionerna I: 224* och *II: 325* har uttalats, att reservpersonalen borde kvarstå i reserven till uppnådda 65 års ålder utan tjänstgöringsskyldighet i fredstid i stället för att efter avsked ur reserv vid anställningsperiods utgång överföras till särskild värnpliktskategori med tjänstgöringsskyldighet till och med det år, varunder 65 års ålder uppnås.

Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörande om den närmare utformningen av förevarande bestämmelser. Vid detta avgörande synes emellertid enligt utskottets mening böra ytterligare övervägas, huruvida icke den tjänstgöringsskyldighet, som skall åligga f. d. reservpersonal under tid, då värnpliktiga inkallas till tjänstgöring jämlikt 27 § 2 mom. och 28 § värnpliktlagen, kan åläggas ifrågavarande personal utan att densamma överföres till en ny värnpliktskategori med utsträckt värnpliktstid. Denna ordning har från vissa håll mött betänkligheter, vilka utskottet i viss mån delar. Det synes utskottet icke uteslutet, att den ifrågavarande tjänstgöringsskyldigheten skulle kunna åläggas personalen på så sätt, att personalen ifråga alltjämt hänföres till reservpersonal, ehuru utan tjänstgöringsskyldighet i fredstid.

f. Övergångsbestämmelserna.

I propositionen behandlas de sakkunnigas förslag rörande övergångsbestämmelser samt departementschefens ställningstagande därtill å sid. 87—93.

III. Väg- och vattenbyggnadskåren.

Departementschefen har lämnat en redogörelse för av de sakkunniga framlagda förslag berörande väg- och vattenbyggnadskåren och för över ifrågavarande förslag avgiva utlåtanden (sid. 93—96).

För egen del har departementschefen icke ansett sig böra i avvaktan på ingenjörutredningens förslag och de beslut, som kunna föranledas därav, böra nu förorda, att ny förordning angående denna kår skulle utfärdas. Av billighetsskäl har departementschefen dock ansett sig böra föreslå, att löjtnanter i väg- och vattenbyggnadskåren genom provisoriska bestämmelser erhålla lön och traktamente jämlikt för reservpersonalen avsedda regler.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot den av departementschefen intagna ståndpunkten till frågan om ny förordning angående väg- och vattenbyggnadskåren.

IV. Krigsmaktens reservstater.

I propositionen har inledningsvis å sid. 97—99 lämnats en redogörelse för de nuvarande reservstaterna inom försvarsväsendet, till vilken redogörelse här hänvisas.

a. Frågan om inrättande av en reservstat för flottan.

Under denna rubrik har departementschefen anmält, att chefen för marinen och reservbefälssakkunniga till behandling upptagit frågan om inrättande av en reservstat för flottan, och har i anslutning härtill uttalat, att med prövning av ifrågavarande spörsmål bör anstå till framdeles, då resultaten av den nuvarande utbyggnadsperioden lättare kunna överblickas.

b. Tjänstgöringsskyldighet m. m.

Vid ikraftträdandet den 1 januari 1916 av de första författningarna angående arméns och marinens reservstater gällde beträffande reservstatspersonalens tjänstgöringsskyldighet i fredstid, att tjänstgöringstidens längd varierade för de olika tjänstegraderna. Den var dessutom i vissa fall beroende av beställningshavarens levnadsålder. Genom beslut av 1925 års riksdag infördes för all personal å reservstat en enhetlig tjänstgöringstid om 45 dagar under loppet av varje under tjänstetiden infallande period av två år.

De sakkunniga ha föreslagit en tjänstgöringstid om 60 dagar för all reservstatspersonal — in- och utryckningsdagar icke inräknade — under loppet av varje under tjänstetiden infallande period av två år.

Arméchefen har anfört, att han icke hade något att erinra mot att tjänstgöringens omfattning fastställdes i enlighet med de sakkunnigas förslag. Beträffande tjänstgöringsomgångarnas längd borde man emellertid räkna med treårsperioder i stället för tvåårsperioder. Förutom en önskvärd överensstämmelse med förhållandena för personalen i reserv vunnes härigenom större smidighet vid förordningens tillämpning.

Överbefälhavaren har funnit starka skäl tala för att tjänstgöringsskyldigheten anknötes till treårsperioder.

Departementschefen har beträffande reservstatspersonalens tjänstgöringsskyldighet anfört följande.

För att den förhållandevis dyrbara reservstatsinstitutionen skall fylla sitt ändamål måste obetingat fordras, att personalen icke endast vidmakthåller sina under aktiv tjänst förvärvade militära kunskaper utan även att den i den mån nya vapen, nya reglementen o. s. v. tillkomma skaffar sig en ingående kännedom — såväl teoretisk som praktisk — om desamma. En dylik kännedom kan icke förvärfvas på bättre sätt än genom att vederbörande under militär tjänstgöring kommer i kontakt med de nyheter av olika slag, som han bör känna till. Med tanke på de omfattande kunskaper på olika områden, som med hänsyn till teknikens utveckling måste fordras av befäl av alla grader inom en modern krigsmakt, synes en ökning av icke blott personalens i reserv utan även reservstatspersonalens tjänstgöringsskyldighet ofrånkomlig. Jag vill i detta sammanhang framhålla vikten av att tjänstgöringen för de befälskategorier, varom här är fråga, organiseras så att vederbörande verkligen får syssla med sådana uppgifter, som äro av betydelse med tanke på den mobiliseringsbefattning, som kan ifrågakomma. Om så ej sker torde nyttan av en förlängning av tjänstgöringstiden bliva minimal.

Jag förutsätter emellertid, att de militära myndigheterna komma att beakta dessa synpunkter och vill då för egen del tillstyrka en utökning av reservstatspersonalens tjänstgöringsskyldighet i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit. Beträffande periodindelningen finner jag, i likhet med överbefälhavaren och arméchefen, bärande skäl tala för att tjänstgöringsskyldigheten anknötes till treårsperioder. Emellertid torde det ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera fatta beslut beträffande tjänstgöringsskyldighetens omfattning samt om periodindelning o. s. v. ävensom i fråga om vissa spörsmål om skyldighet att fullgöra tjänstgöring utom eget truppförband m. m., om vilka remissmyndigheterna jämväl yttrat sig.

Utskottet har icke något att erinra emot att Kungl. Maj:t meddelar beslut i anslutning till vad departementschefen nu föreslagit rörande tjänstgörings-skyldighetens omfattning m. m. för reservstatspersonalen.

c. Löne- och pensionsförhållanden.

Enligt nu från år 1936 gällande bestämmelser för reservstatspersonalens löner och pensioner stå dessa förmåner i viss relation till de för personalen å aktiv stat fastställda motsvarande förmånerna. Reservstatslönerna äro genomsnittligt sett tillmätta på det sätt, att de motsvara ungefär 60 procent av de i 1927 års officersavlöningsreglemente upptagna lönebeloppen å A-ort i motsvarande beställning å aktiv stat. Någon reglering av reservstatslönerna i anslutning till 1939 års militära lönerreglering har icke ägt rum. Vad reservstatspensionerna beträffar, ha dessa i stort sett avvägs att motsvara 90 procent av lönerna å reservstat, innebärande att pensionen i en viss beställning å reservstat i princip motsvarar den före senaste pensionsreglering utgående pensionen i närmast lägre tjänstegrad å aktiv stat.

De sakkunniga ha anfört, att de nyligen genomförda löne- och pensionsregleringarna för den aktiva personalen medfört en förskjutning av relationen mellan denna personals och reservstatspersonalens löne- och pensionsförmåner. Det syntes vid sådant förhållande vara med rättvisa och billighet förenligt, att denna personals löne- och pensionsvillkor bragtes i bättre relation till den aktiva personalens motsvarande förmåner än som för närvarande vore fallet.

I fråga om reservstatslönerna skulle en tillämpning av de nuvarande grunderna för desammas beräknande innebära, att lönebeloppen avpassades att i stort sett motsvara 60 procent av lönebeloppen å A-ort enligt militära avlöningsreglementet. Å löneförmånerna skulle därjämte utgå rörligt tillägg och kristillägg enligt de för den aktiva personalen gällande grunderna. Vid en dylik avvägning skulle det emellertid icke vara möjligt att bibehålla den nuvarande relationen mellan reservstatslönerna och pensionerna, enär de senare då skulle komma att avsevärt understiga de enligt allmänna tjänstepensionsreglementet utgående pensionsbeloppen i beställningar inom närmast lägre tjänstegrad å aktiv stat. Därest man icke ville frångå den hittillsvarande principen, att pensionen i en viss beställning å reservstat i stort sett borde motsvara pensionen i närmast lägre tjänstegrad å aktiv stat, syntes det fördenskull vara ofrånkomligt att utmäta pensionsförmånerna för reservstatspersonalen efter en något gynnsammare beräkningsgrund, varmed emellertid följde, att en viss uppräkning måste äga rum även av reservstatslönerna. Behovet av en förbättring gjorde sig särskilt gällande beträffande de högre reservstatsbeställningarna. Av rekryteringshänsyn funne de sakkunniga det vara nödvändigt, att pensionerna i dessa beställningar utmättes så, att de sammanföle med pensionsbeloppen i närmast lägre grader å aktiv stat (i generalmajorsgraden med pensionsbelopp i lönegraden Ob 1). Vid en dylik avvägning av pensionsförmånerna i de högre beställningarna syntes emellertid lönebeloppen kunna bestämmas att överstiga pensionerna med 5 procent. I fråga om kompani-officers- och underofficersbeställningarna samt de civilmilitära beställningarna ville de sak-

kunniga såsom en skälig lösning förorda, att de löne- och pensionsbelopp, som erhöles med tillämpning av nuvarande relationstal mellan reservstatslön och lön enligt militära avlöningsreglementet, respektive mellan reservstatslön och -pension, förhöjdes med i genomsnitt 5 procent.

Den av de sakkunniga föreslagna löne- och pensionsregleringen vore icke avsedd att omfatta personal, som vid ikraftträdandet därav redan avgått med pension.

De sakkunnigas förslag till löne- och pensionsbelopp för reservstatspersonalen återfinnas under kolumnerna 6 och 9 i en i propositionen å sid. 109 intagen sammanställning. Sammanställningen avsåge närmast förhållandena vid armén men gällde i tillämpliga delar jämväl för marinen och flygvapnet.

I övrigt ha de sakkunniga icke föreslagit några principiella förändringar i gällande avlöningsbestämmelser för reservstatspersonalen. I fråga om löneställningen för furir, som befordrats till underofficer på reservstat, hade de sakkunniga dock ansett sig böra föreslå en mindre jämkning. För närvarande gäller, att dylik beställningshavare åtnjuter lön och efter avgång från reservstat pension efter lägsta för underofficer angiven löneklass. De sakkunniga ha ansett ifrågavarande bestämmelse mindre lämplig och ha i stället föreslagit en formulering, varigenom de i 12 § militära avlöningsreglementet givna föreskrifterna om löneklassplacering vid befordran till lägsta underofficersbeställning bleve tillämpliga jämväl vid övergång till reservstat.

Slutligen har ansetts böra framhållas, att personal å reservstat enligt gällande bestämmelser äger under tjänstgöring åtnjuta tjänstgöringstraktamente och övriga särskilda förmåner enligt de grunder, som gälla för personal på aktiv stat. Denna bestämmelse har regelmässigt tolkats så att reservstatspersonalen ansetts vara berättigad till enahanda sjukvårdsförmåner under tjänstgöring som personal på aktiv stat. För ernående av större klarhet vid förordningens tillämpning ha de sakkunniga förordat intagande i författningstexten av de särskilda förmåner, varom här är fråga. I de sakkunnigas förslag till reservstatsförordning har dock intet nämnts om sjukvård.

Arméchefen har ansett reservpersonalen böra tillförsäkras rätt till sjukvård enligt vissa av honom angivna grunder.

Ställföreträdande militärbefälhavaren för II. militärområdet har ansett erforderligt höja reservstatspersonalens löneförmåner i samband med införande av ökad tjänstgöringsskyldighet.

Militärbefälhavaren för III. militärområdet har föreslagit viss närmare anknytning av reservstatspersonalens löne- och pensionsförmåner till de för den aktiva personalen fastställda beloppen. *Chefen för Bohusläns regemente* hade funnit skäl för större höjning av lönerna och pensionerna till reservstatspersonalen än som av de sakkunniga föreslagits.

Statskontoret har icke funnit motiveringen för de sakkunnigas förslag till höjning av reservstatslönerna bärande. Regleringen borde icke sträcka sig längre än till en sådan uppräknig av löne- och pensionsbeloppen, som erfordrades för det nuvarande dyrtidstilläggets avveckling och ersättande med rörligt tillägg.

Försvarsväsendets lönenämnd, som icke ansett sig kunna godtaga det av de sakkunniga framlagda förslaget, har på anförda skäl, för vilka en redogörelse intagits i propositionen å sid. 112 och 113, framlagt ett nytt förslag till löne- och pensionsbelopp för reservstatspersonalen, vilket sammanfattats i följande tablå:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Beställning	Löne-grad	Löne-klass	Nuvarande löne inberäknat 10 % dyrtidstillägg	Lön motsvarande 60 % av lönen för personal på aktiv stat	Av lönenämnden föreslagen lön	Nuvarande pension inberäknat 12 % dyrtidstillägg å 4,800 kr.	Pension motsvarande 91.636 % av lönen kol. 5	Av lönenämnden föreslagen pension
			kronor	kronor	kronor	kronor	kronor	kronor
Generalmajor			—	¹⁾ 9,600	—	—	¹⁾ 8,797	—
Överste			8,712	²⁾ 8,520	8,850	7,704	²⁾ 7,807	8,112
			7,642	7,326	7,644	6,828	6,713	7,008
Överstelöjtnant	Oa 5	{ 14	³⁾ 6,600	6,363	6,600	5,976	5,830	6,048
		{ 13	—	6,075	6,282	—	5,566	5,760
Major	Oa 4	{ 12	5,742	5,787	5,964	5,255	5,302	5,466
		{ 11	—	5,346	5,436	—	4,398	4,986
		{ 10	4,593	4,905	4,905	4,206	4,494	4,494
		{ 9	4,197	4,428	4,428	3,843	4,057	4,062
Kompaniofficer	Oa 3	{ 8	3,801	3,952	3,954	3,485	3,621	3,624
		{ 7	3,405	3,520	3,522	3,118	3,225	3,228
	Oa 2	{ 6	3,009	3,171	3,171	2,755	2,905	2,910
		{ 5	2,692	2,858	2,859	2,472	2,618	2,622
		{ 4	2,376	2,559	2,559	2,177	2,344	2,346
		{ 3	2,574	2,764	2,766	2,365	2,532	2,532
		{ 7	2,376	2,566	2,568	2,177	2,351	2,352
Underofficer	UO 2	{ 5	2,178	2,361	2,361	2,002	2,163	2,166
		{ 4	2,006	2,163	2,163	1,827	1,982	1,986
	UO 1	{ 3	1,821	1,998	1,998	1,666	1,830	1,830
		{ 2	1,663	1,872	1,872	1,518	1,715	1,716
		{ 1	1,504	1,764	1,764	1,384	1,616	1,620
		{ 31	6,296	6,417	6,417	5,724	5,880	5,880
Fältläkare	Ca 28	{ 30	5,979	6,120	6,120	5,472	5,608	5,610
		{ 29	5,662	5,823	5,823	5,187	5,335	5,340
Fältveterinär	Ca 26	{ 28	5,346	5,526	5,526	4,905	5,063	5,064
Regementsläkare		{ 27	5,029	5,229	5,229	4,609	4,791	4,794
		{ 26	4,712	4,932	4,932	4,314	4,519	4,524
Flygläkare av 1:a graden		{ 25	³⁾ 4,435	4,635	4,635	³⁾ 4,058	4,247	4,248
Regementsveterinär	Ca 22	{ 24	³⁾ 4,158	4,338	4,338	³⁾ 3,803	3,975	3,978
		{ 23	³⁾ 3,800	4,050	4,050	³⁾ 3,561	3,711	3,714
		{ 22	³⁾ 3,643	3,780	3,780	³⁾ 3,333	3,463	3,468

¹⁾ Räknt efter lönegraden Ob 2.

²⁾ Räknt efter lönegraden Ob 2, därest lönen i denna lönegrad vore dyrtidsgraderad enligt vanliga grunder.

³⁾ Enligt 1942 års riksdags beslut.

Departementschefen har i fråga om löne- och pensionsförmånerna till reservstatspersonalen anført följande.

De av mig lämnade direktiven för de sakkunnigas verksamhet inneburo, bland annat, att de sakkunniga hade att företaga en översyn av bestämmelserna rörande reservstatspersonalens löner och pensioner, särskilt med tanke på att de nuvarande löne- och pensionsbeloppen syntes vara åtminstone i viss mån bestämda med hänsyn till de i 1935 års militära

tjänstepensionsreglemente angivna tjänstepensionerna samt dessa vid ikraftträdandet den 1 juli 1942 av 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente kommit att undergå viss omreglering. De sakkunniga ha — som av redogörelsen ovan framgår — funnit sig böra förorda en viss reell löne- och pensionsförbättring för reservstatspersonalen. De remissvägen horda myndigheterna ha framfört olika invändningar emot de sakkunnigas förslag. De militära myndigheterna finna i några fall, att de föreslagna förbättringarna med hänsyn till rekryteringsmöjligheterna äro i knappaste laget, medan å andra sidan statskontoret och försvarsväsendets lönenämnd ifrågasatt nödvändigheten av så pass omfattande förbättringar som här föreslagits.

Vad den förstnämnda gruppen av invändningar beträffar är det visserligen riktigt — såsom i ett yttrande framhållits — att den föreslagna ökningen i viss mån är skenbar därigenom att å reservstatslön utgår dyrtidstillägg och kristillägg (för närvarande tillhopa 42 procent), medan å den föreslagna lönen skulle beräknas rörligt tillägg och kristillägg (för närvarande 31 procent). För egen del kan jag dock icke finna de förebragta skälen för en ytterligare förbättring av förmånerna vara bärande. I nuvarande läge med en allmän utökning av kadrerna och därav följande fördelaktigt befodringsläge kan man kanske icke räkna med ett mera påtagligt intresse för övergång till reservstat om ej förhållandervis stora förmåner äro förknippade därmed. Jag anser emellertid, att reservstaten har sin största betydelse i tider av mindre god befodringsgång — den har då en synnerligen viktig funktion att fylla genom att bland annat underlätta cirkulationen inom befälskadrerna. Om man således enligt min mening icke bör öka förmånerna för att för närvarande stimulera intresset för övergång till reservstat, kan man dock icke bortse från att en reglering av dessa förmåner torde vara befogad med hänsyn till de löner och pensioner, som genom militära avlöningsreglementets respektive allmänna tjänstepensionsreglementets införande beretts den aktiva personalen. Såsom av direktiven för de sakkunnigas uppdrag framgår uppdrogs åt de sakkunniga att pröva i vad mån en dylik reglering kunde anses befogad.

Som nämnts motsvara reservstatslönerna ungefär 60 procent av de i 1927 års officersavlöningsreglemente upptagna lönebeloppen å A-ort i motsvarande beställning å aktiv stat, medan reservstatspensionen i stort sett motsvarar 90 procent av lönerna å reservstat, vilket innebär, att pensionen i en viss beställning å reservstat i princip motsvarar den före senaste pensionsreglering utgående pensionen i närmast lägre tjänstegrad å aktiv stat. Såsom av redogörelsen i det föregående framgår ha de sakkunniga ansett sig icke kunna tillstyrka ett frångående av principen, att pensionen i en viss beställning å reservstat i stort sett bör motsvara pensionen i närmast lägre tjänstegrad å aktiv stat. Med utgångspunkt från detta resonemang ha de sakkunniga, som jämväl velat bibehålla den nuvarande relationen mellan reservstatslönerna och pensionerna, tillstyrkt uppräknig av såväl löner som pensioner med i genomsnitt 5 procent.

Beträffande skälen för de sakkunnigas förslag torde få hänvisas till den lämnade redogörelsen. Av denna framgår även, att statskontoret och försvarsväsendets lönenämnd funnit sig icke kunna biträda den av de sakkunniga föreslagna förbättringen. Statskontoret har under återopande av det utredda läge, i vilket reservstatsfrågan befunde sig, icke ansett sig kunna tillstyrka annat än en sådan uppräknig av löne- och pensionsbeloppen, som erfordrades för det nuvarande dyrtidstilläggets avveckling och ersättande med rörligt tillägg. Lönenämnden har däremot ansett en reell förbättring befogad men icke funnit tillräckliga skäl föreligga för ett frångående av den nuvarande relationen mellan reservstatslönerna och lönebeloppen för motsvarande personal å aktiv stat. Beträffande pensionerna har lönenämnden

jämväl velat bibehålla den nuvarande relationen mellan lön och pension, varigenom pensionerna skulle fastställas att motsvara genomsnittligt sett 90 procent av reservstatslönerna. Denna beräkningsgrund finner lönenämnden böra äga principiell giltighet även om därmed följer, att reservstatspensionerna komma att understiga pensionsbeloppen i närmast lägre grader å aktiv stat.

I motsats till vad statskontoret yttrat i ämnet finner jag det icke lämpligt, att frågan om reservstatspersonalens löneförmåner ställes på framtiden. Enligt min mening bör en reglering av dessa förmåner i förhållande till den aktiva personalens ske. I likhet med lönenämnden finner jag icke skäl att frångå den nuvarande relationen mellan reservstatslönerna och lönebeloppen för motsvarande personal på aktiv stat. Jag anser mig kunna biträda jämväl lönenämndens förslag i fråga om lönebeloppen i de särskilda beställningarna.

Beträffande reservstatspensionen har det varit en huvudprincip, att denna skulle något överskrida pensionen i närmast lägre grad på aktiv stat. Ett frångående av denna princip har ansetts kunna menligt påverka rekryteringen till reservstaten. Emellertid ligger saken numera annorlunda till än tidigare sedan den aktiva personalens pensionsförmåner vid senaste pensionsreglering utmätts med utgångspunkt från C-ort i stället för — såsom tidigare — A-ort. Då såsom lönenämnden framhållit någon anledning att vidtaga motsvarande omläggning beträffande reservstatspersonalen icke föreligger, finner jag mig kunna godtaga vad lönenämnden föreslagit jämväl i fråga om pensionsbeloppen. De sålunda föreslagna beloppen framgå av ovan sist återgivna tabell.

I fråga om löneställningen för furir som befordrats till underofficer på reservstat ansluter jag mig i princip till de sakkunnigas förslag.

Vad slutligen beträffar reservstatspersonalens rätt till sjukvård torde i stort sett enahanda bestämmelser böra gälla som för personal i krigsmaktens reserver, varför jag härutinnan torde få hänvisa till vad i det föregående anförts härom.

I den i anledning av propositionen nr 143 angående krigsmaktens reservpersonal väckta *motionen II: 326* har hemställts, att riksdagen måtte besluta giva Kungl. Maj:t rätt att efter ansökan i varje särskilt fall pröva, huruvida från reservstat pensionsavgångna äldre officerare och underofficerare, vilka under krigsåren varit inkallade under avsevärdare tid till beredskapstjänst, kunna komma i åtnjutande av högre pension.

I likhet med departementschefen finner utskottet reservstatspersonalens löner böra bestämmas enligt det av försvarsväsendets lönenämnd framlagda förslaget. Vad departementschefen i övrigt föreslagit beträffande löneförmånerna till reservstatspersonalen har utskottet jämväl funnit sig böra tillstyrka.

Vidkommande pensionsförmånerna för reservstatspersonalen har Kungl. Maj:t numera framlagt proposition för riksdagen med förslag till vissa ändringar i lagen angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension, allmänna tjänste- och pensionsreglementena samt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglemente m. m. (nr 286). Däri förordas, att bestämmelser måtte intagas i allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008) angående tjänstepension åt innehavare av beställningar å reservstat

Utskottet.

med vissa angivna belopp. Ifrågavarande proposition nr 286 har för förberedande behandling överlämnats till riksdagens bankoutskott. Vid sådant förhållande anser sig statsutskottet icke böra avgiva något yttrande angående de föreslagna pensionsbeloppen för reservstatspersonalen. Bankoutskottet kommer jämväl att avgiva yttrande rörande förenämnda motion II: 326.

d. Vissa särskilda frågor.

Departementschefen har under denna rubrik (sid. 116—118) anmält uppkomna frågor rörande bland annat sammanförande av bestämmelserna rörande reservstaterna till en gemensam förordning.

e. Övergångsbestämmelser.

I förevarande sammanhang erforderliga övergångsbestämmelser behandlas å sid. 118 i propositionen.

V. Kostnadsberäkningar.

Under denna rubrik har departementschefen lämnat en redogörelse (sid. 119—122) för innebörden i kostnadsavseende av de framlagda förslagen rörande löne- och pensionsreglering för krigsmaktens reservpersonal.

Av denna redogörelse framgår, att kostnaderna för personalen i reserverna komma att vid bifall till departementschefens förslag överstiga de i propositionen 1942: 210 enligt 1941 års prisnivå beräknade, medan kostnaderna för reservstatspersonalen i stort sett överensstämma med motsvarande kostnader enligt nämnda proposition.

VI. Anslagsbehov för budgetåret 1943/44.

a. Anslag för personal i reserverna.

1. Anslag till avlöningar.

För innevarande budgetår är anslaget till personal i arméns reserver uppfört med ett belopp av 1,000,000 kronor.

För nästa budgetår har departementschefen med hänsyn till beräknad ökning av personalen och till de i förevarande proposition framlagda förslagen om tjänstgöringsskyldighet för pensionsavgången personal, något ökad tjänstgöringsskyldighet för övrig personal samt reservbefälstraktamenten räknat med ökat medelsbehov, men ansett detta kunna begränsas till det i statsverkspropositionen beräknade beloppet eller 1,300,000 kronor.

Marinens anslag till personal i reserven är för innevarande budgetår uppfört med ett belopp av 475,000 kronor och har i statsverkspropositionen beräknats till 600,000 kronor för nästa budgetår.

Departementschefen har nu ansett ett belopp av 750,000 kronor böra anvisas till Marinen: Avlöningar till personal i marinens reserver. Ökningen är betingad av, förutom samma omständigheter som vid armén, behovet av att till ständig tjänstgöring inkalla viss personal i reserven.

För flygvapnets vidkommande är motsvarande anslag under innevarande budgetår uppfört med 600,000 kronor och föreslås nu av departementschefen skola för nästa budgetår upptagas till ett belopp av 550,000 kronor.

2. Anslag till pensioner.

Utgifterna för de till personal i reserverna utgående pensionerna belasta vederbörliga under riksstatens tolfte huvudtitel uppförda anslag. Vad av departementschefen i det föregående föreslagits har icke ansetts böra föranleda ändringar i de i årets statsverksproposition för nästa budgetår framlagda beräkningarna av dessa anslag.

I detta sammanhang har departementschefen berört två framställningar om utbekommande av mot pensionens kapitaliserade värde svarande belopp, som för närvarande äro under Kungl. Maj:ts bedömande. Enligt 1933 års förordning angående marinintendenturkårens reserv, vilken i sin ursprungliga lydelse är tillämplig i dessa fall, äga vederbörande utfå berörda kapitalbelopp först vid avgången ur reserven. Då emellertid all föreskriven fredstjänstgöringsskyldighet fullgjorts, har det synts departementschefen rimligt, att kapitalbeloppen utbetalas, oaktat avgång ännu icke ägt rum. Ifrågavarande bestämmelse har tillkommit med riksdagens medverkan. Departementschefen har förutsatt, att Kungl. Maj:t i dessa och andra liknande fall skall äga medgiva utbetalning av pensionens kapitaliserade värde.

3. Anslag till ekiperingsersättningar.

Till ekiperingsersättningar ha i årets statsverksproposition för budgetåret 1943/44 förordats följande förslagsanslag, nämligen för armén 1,200,000 kronor, för marinen 580,000 kronor och för flygvapnet 290,000 kronor.

Det har icke synts departementschefen erforderligt att jämka dessa beräkningar vid genomförande av de ändrade bestämmelser rörande ekiperingshjälp för personalen i reserv, som i det föregående tillstyrkts. I detta sammanhang har berörts en fråga rörande särskild ekiperingshjälp åt underofficerare av 2:a graden i flottans reserv, som befordrats till denna grad från anställning såsom flaggkorpraler i samma reserv.

I skrivelser den 21 november 1940 och den 6 oktober 1941 ha flottans reservunderofficers- och reservflaggkorpralsförening framhållit, att vid befordran inom reserven från flaggkorpral till underofficer av 2:a graden någon ekiperingshjälp icke utginge. Ekiperingshjälp utginge visserligen vid befordran till flaggkorpral i reserven, och beloppet — 600 kronor — kunde i stort sett sägas motsvara kostnaderna för anskaffande av den utrustning, som vore obligatorisk för flaggkorpral. Däremot vore beloppet otillräckligt för anskaffande jämväl av kappa och sabel, vilka persedlar (jämte mössmärken, knappar och gradbeteckningar) tillkomme vid utnämning till underofficer av 2:a graden. Under åberopande av företedd utredning rörande dels vilka persedlar som måste anskaffas och priset på dessa, dels ock motsvarande anskaffningskostnader för arméns personal hemställdes, att den som från anställning såsom flaggkorpral i flottans reserv befordrats till underofficer av 2:a graden

i samma reserv måtte tillerkännas ytterligare ekiperingshjälp med 400 kronor. Därest bifall härtill icke kunde erhållas, hemställdes, att i reserven utnämnd underofficer av 2:a graden måtte befrias från skyldighet att anskaffa sabel och kapp, tillhoppa betingande ett pris av cirka 400 kronor.

Departementschefen har i likhet med reservbefälssakkunniga, som yttrat sig i ärendet, funnit det rimligt, att den personal, varom här är fråga, erhåller viss kompensation för havda utlägg för kapp och sabel. Därest riksdagen icke har något att häremot erinra, borde det få ankomma på Kungl. Maj:t att med anlitan av vederbörligt förslagsanslag till ekiperingsersättningar tillmötesgå framställningarna i den utsträckning, som kan anses motiverad.

b. Anslag för personal å reservstat.

Armén.

I sin skrivelse angående medelsbehoven för nästkommande budgetår har arméförvaltningen föreslagit, att följande nya beställningar måtte tillkomma å arméns reservstat för budgetåret 1943/44, nämligen 5 överstar, 4 överstelöjtnanter, 6 majorer, 3 kompaniofficerare, 3 underofficerare, 1 fältveterinär och 1 regementsveterinär.

Departementschefen har tillstyrkt detta förslag ävensom ett förslag om ökning med 2 överstebeställningar och 1 majorsbeställning, enär två överstar och en major å arméns reservstat mot åtnjutande av fastställda arvoden blivit förordnade till försvarsområdesbefälhavare och nämnda beställningshavare icke vore disponibla för med reservstatsinstitutionen avsett ändamål. Därest ifrågasvarande beställningshavare skulle återgå till sina reservstatsbeställningar eller avgå från dessa, skall vid inträffande ledighet överste- respektive majorsbeställning å reservstat hållas vakant. Denna ökning av reservstaten har beräknats icke medföra något ökat medelsbehov.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget till arméns personal å reservstat har beräknats till 1,300,000 kronor för nästa budgetår eller samma belopp som det i statsverkspropositionen angivna.

Marinen.

Anslaget till Marinen: Avlöningar till personal å reservstat är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med ett belopp av 40,000 kronor. För nästa budgetår har räknats med en utökning av kustartilleriets reservstat med en majorsbeställning. Medelsbehovet under anslaget för nästa budgetår, som i statsverkspropositionen beräknats till 90,000 kronor, har nu av departementschefen, som icke ansett någon reservstat för flottan böra tills vidare inrättas, beräknats till 60,000 kronor.

Flygvapnet.

I statsverkspropositionen för nästa budgetår har beräknats ett belopp av 4,000 kronor för avlöningar till personal å reservstat vid flygvapnet. Departementschefen har nu framhållit, att det syntes böra anstå med påbörjandet av rekryteringen till reservstaten i avvaktan på att de aktiva kadreerna bliva fyllda,

och att till följd härav något anslagsbehov för detta ändamål icke föreligger under nästa budgetår.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de av departementschefen verkställda beräkningarna av medelsbehovet för nästkommande budgetår under nu ifrågavarande anslag. Den omständigheten att utskottet i det föregående funnit sig böra föreslå andra grunder för traktamentsersättning till personal i reserven under tjänstgöring utom den egna mantalsskrivningsorten än de av departementschefen förordade, kan komma att föranleda något större medelsbehov än det vid ett bifall till departementschefens förslag i fråga om reservbefälstraktamente beräknade, men utskottet finner likväl icke anledning föreslå någon uppräknig av de av departementschefen angivna beloppen för medelsbehoven.

Vad departementschefen anfört i anslutning till medelsbehovsberäkningarna har icke givit utskottet anledning till någon erinran.

Utskottet.

VII. Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad som sålunda anförts får utskottet — under erinran dels att något anslag för avlöning till personal å reservstat vid flygvapnet, för vilket ändamål i statsverkspropositionen upptagits ett beräknat belopp av 4,000 kronor, icke äskats av Kungl. Maj:t, dels ock att bankoutskottet kommer att avgiva yttrande rörande pensionsförmånerna för personal å reservstat och motionen II: 326 — hemställa,

att riksdagen må

I. med av utskottet i det föregående föreslagna ändringar godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 5 mars 1943 angivna grunderna för avlönings- och pensionsförmåner åt personal i arméns, marinens och flygvapnets reserver samt för avlöningsförmåner åt personal vid väg- och vattenbyggnadskåren och å krigsmaktens reservstater;

II. besluta att motionerna I: 224 och II: 325 samt I: 225 och II: 324, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet i det föregående anfört, icke skola till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa

a) till *Armén: Avlöningar till personal å reservstat* ett förslagsanslag av 1,300,000 kronor;

b) till *Armén: Avlöningar till personal i arméns reserver* ett förslagsanslag av 1,300,000 kronor;

c) till *Marinen: Avlöningar till personal å reservstat* ett förslagsanslag av 60,000 kronor;

d) till *Marinen: Avlöningar till personal i marinens reserver* ett förslagsanslag av 750,000 kronor;

e) till *Flygvapnet: Avlöningar till personal i flygvapnets reserv* ett förslagsanslag av 550,000 kronor.

Stockholm den 16 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Gränebo, Torsten Ström, Lindström, Bernhard Nilsson, Heiding, Karl Andersson, Gustaf Iwar Anderson, Boman, Ekströmer och Ohlin*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Isacsson, Hansson* i Rubbestad, *Bergström, Nilsson* i Steneberg, *Lindholm, Lundberg* i Hälsingborg och *Eriksson* i Frägsta.

Reservationer

beträffande dyrortsplacering och tjänstgöringstraktamente för personal i arméns, marinens och flygvapnets reserver (sid. 31) av

1) herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Bernhard Nilsson, Heiding, Karl Andersson, Svensson* i Grönvik, *Hansson* i Rubbestad och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande hänseende;

2) herr *Jonsson* i Eskilstuna.
